

PROCESUL CRIMINALILOR DE RĂZBOI DE LA IP, TREZNEA, HUEDIN, MUREȘENII DE CÂMPIE ȘI DIN ALTE LOCALITĂȚI SĂLĂJENE

Primul și cel mai important proces de după război, intentat criminalilor vinovați de atrocitățile și masacrele în masă împotriva populației pașnice românești din localități aflate pe teritoriul cedat în urma odiosului Diktat de la Viena a fost cel ținut în zilele de 10—13 martie 1946 la Tribunalul Poporului din Cluj.¹ Despre odioasele crime și masacre colective comise odată cu ocuparea nord-vestului României în perioada 8—24 septembrie 1940, îndeosebi despre cele comise la Ip, Treznea, Huedin, Mureșenii de Câmpie, Zalău, s-au scris o serie de articole, studii, lucrări de sinteză, începând chiar din acea toamnă de martiraj românesc, culminând însă cu excepționala lucrare monografică închinată exclusiv acelei perioade, apărută sub semnătura unui colectiv de autori format din Gh.I. Bodea, Vasile T. Suciuc și Ilie I. Pușcaș, intitulată *Administrația militară horthystă în nord-vestul României. Septembrie—noiembrie 1940*². Mai

¹ Arh. Stat. Cluj-Napoca, Parchetul General al Curții de Apel, dos. 77 p. 1—33. Citate ample din „Hotărîrea nr. 1” — cum este numită sentința în document — sînt publicate fragmentar în lucrarea: Gh. I. Bodea, V. T. Suciuc, I. I. Pușcaș *Administrația militară horthystă în nord-vestul României*, Cluj-Napoca, 1988 (în continuare: *Administrația*), pp. 161—162, 170—171, 181—184, 186, 191—192, 203, 211, 225—232, 261—265, 271—274, 306, 312—313, 319—321, 324—326, 328—330, 333—336, 339, 358—364, 386—388, 392, 408—409, 414, 420—421, 425—426, 429—431.

² Vezi: „Universul” din 22—23 septembrie și 13 octombrie 1940; „Curentul” din 22—23 septembrie și 12, 14 octombrie 1940; „Telegraful Român” din 29 septembrie 1940; „România Nouă” (Sibiu) din 10 și 31 octombrie și 5, 13 și 22 decembrie 1940 și 1 ianuarie 1941; „Ardealul” nr. 6 și 30 din 1941 și 39 din 1944; „Tribuna” nr. 19 din 1941; Gy. Ferenczy, *Golgota Transilvâniidban*, București 1941; *Un an de stăpînire maghiară în Transilvania de Nord*, București, 1942; *Un an de domination Magyare dans la Transylvanie du Nord. Les assassinats*, București, 1942; V. Netea *Cartea refugiatului ardelean — Figuri ardelene*, București, 1943; „Tribuna”, Brașov, din 12 septembrie 1943; Milton G. Lehr *Ardealul pămînt românesc. Problema Ardealului văzută de un american* (Cap. „Ocupația maghiară în Ardealul de Nord”), București, 1944; „Voința Transilvaniei” din 10 septembrie 1944, și 15 noiembrie 1944; „Tribuna Nouă” (Cluj) din 23, 29—30 decembrie 1945 și 10—15 martie 1946; „Vilagoság” (Cluj), II, nr. 55—58 din 10—14 martie 1946; „Igazzság” (Cluj), II, nr. 56—58 și 60 din 11—14 și 16 martie 1946; D. E. Nicoară *Mucenicul Aurel*, 1946; A. Simion *Dictatul de la Viena*, Cluj, 1972, p. 244; Gh. Zaharia, dr. L. Vajda (coordonatori), Gh. I. Bodea, P. Bunta, M. Covaci, L. Fodor, dr. A. Simion, Gh. Tuțui *Rezistența antifascistă în partea de nord a Transilvaniei (septembrie 1940—octombrie 1941)*, Editura Dacia, Cluj-Napoca, 1974; O. Matichescu, *Opinia publică internațională despre Dictatul de la Viena*, Cluj-Napoca, 1975, p. 147, 178; „Năzuința” (Zalău) din 29 martie, 18—19 aprilie, 5 și 24 mai și 5 iulie 1978; „Magazin istoric” nr. 8/1979; Aug. Deac, Gh. I. Bodea, *Ungaria, în volumul Regimurile fasciste și totalitare în Europa*, I. 1979, p. 11—82; „Tribuna” (Cluj), nr. 1541 din 26 decembrie 1985; „Telegraful Român” nr. 47—48/1985 și 3—4/1986; I. Ardelean, Gh. Bodea, M. Fătu (coordonator), O. Lustig, M. Mușat (coordonator), L. Vajda *Teroarea horthysto-fascistă din nord-vestul României. Septembrie 1940—octombrie 1944*, București, 1985; M. Fătu „Bise-

puțin s-a concentrat atenția asupra actului justițiar însăși, cel din martie 1946, al Tribunalului Poporului din Cluj.

Au fost citați în acest for juridic, nou constituit, și aduși în fața instanței — cei care au putut fi arestați, principalii vinovați au fugit peste graniță, în Ungaria și prin alte țări, fiind judecați în contumacie — criminalii de război din așa numitul atunci „Lotul 1”, cei care au acționat în perioada 8–24 septembrie 1940, sub odioasa administrație militară ungară.

Prin amplexarea lor, unele atrocități și masacre — cum au fost cele de la Ip și Treznea — trebuiau să formeze cap de acuzare la un tribunal internațional, în celebrul proces de la Nürnberg de exemplu, deoarece acestea sunt crime contra umanității. Tribunalul Militar Internațional de la Nürnberg a adus în instanță doar pe liderii Germaniei naziste. Așa a apărut instituția numită Tribunalul Poporului, și nu numai în România de după război, ci și în Ungaria (Tribunalul Poporului din Budapesta, de exemplu)³, Austria (Tribunalul Poporului din Viena)⁴, instituție care a judecat pe criminalii „locali”, vinovați de crime de război și de dezastrele țărilor respective.

În România, Tribunalul Poporului s-a constituit după 'promulgarea legii nr. 312 din 1945 pentru urmărirea și sancționarea celor vinovați de dezastrul țării prin săvârșirea de crime de război și a celor care au ordonat sau săvârșit represiuni colective sau individuale în scop de persecuție politică sau din motive rasiale asupra populației civile. Astfel, pe baza legii nr. 522/1945 lua ființă în data de 10 iulie 1945 Tribunalul Poporului, instituție menită să judece în mod special crimele de război⁵. La Cluj, Tribunalul Poporului funcționa în cadrul Curții de Apel Cluj⁶, în sala 123 a fostei Curți cu Juri⁷. Prin decizia nr. 21788/1946 a Ministerului Justiției, completul de judecată al acestui tribunal s-a format din: dr. Nicolae Matei președinte⁸, iar dr. Nerva Al. Hărăguș a fost numit asesor. Printr-o altă decizie, nr. 21789/1946, Ministerul Justiției numea la acest tribunal șapte judecători

rica românească din nord-vestul țării sub ocupația horthystă 1940–1944, 1986; „Flacăra” din 31 ianuarie 1986, p. 12–13; „Magazin istoric” nr. 7 (244) din 1987, p. 24–30; *Administrația*, passim ș.a.

³ „Tribuna Nouă” (Cluj) nr. 12 din 3–4 noiembrie 1945 își informa cititorii că Tribunalul Poporului din Budapesta judeca la acea dată pe Bárdossy László, fost premier al Ungariei (fost ministrul Ungariei la București în perioada 1934–1941, fost ministru de externe), acuzat de crime de război (condamnat și executat în 1945). Același cotidian clujean, numărul 29 din 25–26 noiembrie 1945 publica o altă condamnare la moarte, prin spinzurătoare, pronunțată de Tribunalul Poporului din Budapesta pentru Imrédy Bela, fost premier. În 5 martie 1946 „Voința Transilvaniei” anunța că Tribunalul Poporului din Budapesta a condamnat la moarte prin spinzurătoare pe membrii guvernului „Crucea cu săgeți”, și anume pe Szálasi Ferenc, Szölösi Jenő, Csia Sándor ș.a.

⁴ O imagine a Tribunalului Poporului din Viena este publicată în „Tribuna Nouă” (Cluj), nr. 6/1945, p. 1.

⁵ *Administrația*, p. 271. Vezi și Anexa.

⁶ „Voința Transilvaniei”, nr. 1 din 10 septembrie 1945.

⁷ „Tribuna Nouă”, II, nr. 109 din 10 martie 1946.

⁸ „Tribuna Nouă”, II, nr. 110 din 11 martie 1946 aprecia că „dr. Matei a condus debaterile cu calm și într-un spirit obiectiv”, la primul proces al Tribunalului Poporului din Cluj, a cărui sentință o publicăm mai jos în Anexă. O imagine cu dr. Matei în prim plan, la proces, vezi în „Igazság”, II, nr. 60 din 16 martie 1946.

populari, reprezentând diferite formațiuni politice și sindicale și anume: Pavel Bojan de la Frontul Plugarilor, Belovay Istvan de la Partidul Comunist Român, Sztatmári Sándor de la Frontul Social Democrat, Gheorghe Dan de la Confederația Generală a Muncii, Vasile Albu de la Partidul Național Liberal, Nicolae Vasiu de la Partidul Național Popular și Augustin Mureșan de la Frontul Plugarilor. Prin decizia nr. 23668/1946, același ministru mai numea la Tribunalul Poporului din Cluj acuzator public pe Petre Grozdea (numit acuzator public la Tribunalul Poporului din București delegat la Cluj o perioadă de timp). Alți acuzatorii publici, numiți tot la Tribunalul Poporului din Cluj au fost: Ghiron Moraru⁹, Grigore Râpeanu, Bányai László ș.a. Ziarul „Tribuna Nouă” din Cluj își informa cititorii în 26 februarie 1944 că prin înalt decret regal a fost numit acuzator public la cabinetul II de pe lângă Tribunalul Poporului din Cluj Eugen Man din Reghin, instanța completându-se „cu un om de valoare”.

Imediat după constituire, Tribunalul Poporului din Cluj a început anchetarea unor criminali de război. A adunat date, dovezi, mărturii, probe privind masacrele și crimele săvârșite pe teritoriul din nord-vestul României. Opinia publică românească și-a pus mari speranțe în această instituție, definită în presa vremii „instrument de dreptate populară pentru sancționarea celor vinovați de crime de război¹⁰. Presa clujană, mai ales, se făcea ecoul acestor demersuri justițiare¹¹. Încrederea în puterea noului tribunal constituit de a aduce în instanță — de oriunde s-ar afla — și de a pedepsi pe autorii monstruoaselor masacre și crime, era la acea dată deplină. Gheorghe Isacu scria, de exemplu, în „Tribuna Nouă” din 29—30 octombrie 1945, în articolul „Masacrele de la Treznea” (scris pe baza cercetărilor și dezvăluirilor făcute de acuzatorul public de la Tribunalul Poporului din Cluj, Grigore Râpeanu) astfel: „La Tresnea, sat de margine a României, crucile de lemn s-au ridicat triste către cer, învechindu-se cu cinci ierni și cu cinci primăveri! . . ./. Astăzi ele acuză! / . . ./. Cei care au reușit să fugă din fața răspunderii nu vor putea sta prea mult liniștiți!” Știm astăzi că, din păcate, această dorință de justiție nu s-a îndeplinit. Principali vinovați ai crimelor, pe care crucile de lemn de la Treznea și Ip îi acuzau, nu au putut fi aduși în fața instanței, sustrăgându-se de la răspundere și pedeapsă. S-a instituit chiar o convenție între România și Ungaria pentru extrădarea criminalilor de război¹². În septembrie 1945 acuzatorii publici dr. Avram Bunaciu și Bányai László de la Tribunalul Poporului din Cluj plecau la Budapesta pentru a trata cu oficialitățile ungare problema extrădării criminalilor de război. După încheierea convenției de extrădare s-a

⁹ Gh. Moraru a făcut publice primele rezultate ale anchetei privind masacrul de la Ip, în „Tribuna Nouă”, I, nr. 42 din 13 decembrie 1946. O imagine cu dr. Moraru, la procesul din 10—13 martie 1946, vezi în „Igazság”, II, nr. 60 din 16 martie 1946.

¹⁰ „Tribuna Nouă” (Cluj), I, nr. 42 din 13 decembrie 1945.

¹¹ Încă de la apariție cotidianul „Tribuna Nouă” din Cluj publica știri despre investigațiile făcute de Tribunalul Poporului din Cluj asupra unor crime de război din Arad (I, nr. 3/octombrie 1945), Treznea (I, nr. 8 din 29—30 octombrie 1945), Satu Mare (I, nr. 10/1945), Cluj (I, nr. 18 din 11—12 octombrie 1945), Mureșenii de Cîmpie (I, nr. 30 din 27 noiembrie 1945), Ip și Treznea (I, nr. 34 din 1 decembrie 1945) etc. De asemenea „Tribuna Nouă”, dar și „Igazság” și „Vilagoság” din Cluj publicau știri despre procesul care se ținea la Tribunalul Poporului din Cluj în data de 10—13 martie 1946.

¹² „Tribuna Nouă”, I, nr. 6/1945.

sperat să fie aduși în România pentru judecată și principalii autori morali ai crimelor din nord-vestul României ocupate: Horthy și Wert Henrik, ultimul fost șef de stat major al armatei ungare. Al treilea autor moral principal, Teleki Pál, decedase în 1941. Cunoaștem azi că acești criminali nu au fost extrădați României pentru judecare. Punerea în aplicare a convenției de extrădare a criminalilor de război încheiat între România și Ungaria rămâne încă o problemă de cercetat. Se cunoaște din presă cazul extrădării generalului de brigadă Rajnay Karoly, fostul comandant militar al Oradiei și prefect al acestui oraș. A fost adus în România pentru judecare după ce a mai fost judecat și în Ungaria¹³. Tribunalul Poporului din Cluj l-a judecat și condamnat în data de 31 mai 1946 la douăzeci de ani temniță grea pentru complicitate și autorat la crimă¹⁴.

Procesul criminalilor din „Lotul I” (Ip, Treznea, Huedin, Zalău, Mușeșeni de Câmpie etc.) a început la 10 martie 1946. „Tribuna Nouă” din Cluj scria: „În sfârșit, a sosit și acest ceas mult așteptat. În sfârșit, după atâtea suferințe, poporul românesc din Ardeal primește satisfacție pentru anii de chin petrecuți sub regimul cel mai hidos al timpurilor fasciste: anii de teroare și corupție ai ocupației militare horthiste”¹⁵. Au fost audiați un număr de 150 de martori. Actul de acuzare a fost redactat de acuzatorii publici Gh. Morariu și Gr. Râpeanu. Apărarea era constituită din avocații Amirás, Pásztai, Nagy, Váci ș.a. Presa clujeană comenta zilnic desfășurarea procesului. Ziarul „Igazság” a publicat și caricaturi ale criminalilor Erscei Ferenc, Máthe Ferenc, Kovács András, Barta András¹⁶. În prima zi a procesului s-au ascultat pledoariile apărării, în a doua și a treia zi s-au audiat martorii, iar în a patra zi și-a prezentat pledoariile acuzarea. Au vorbit acuzatorii publici Petre Grozdea, Banyai László, Ghiron Moraru și Grigore Râpeanu. S-a dat și „Hotărârea nr. 1” a Tribunalului Poporului din Cluj pentru cei 62 de acuzați din „Lotul I”. Astfel 22 de acuzați au fost condamnați la moarte (toți în contumacie), 7 la muncă silnică pe viață (3 în contumacie); 7 la douăzeci și cinci de ani muncă silnică (cinci în contumacie); 6 la douăzeci de ani muncă silnică (3 în contumacie); 1 la douăzeci de ani temniță grea (în contumacie); 1 la 15 ani muncă silnică (arestat); 2 la 15 ani temniță grea (arestat); 4 la 10 ani muncă silnică (2 în contumacie); 1 la 10 ani temniță grea (arestat); 2 la opt ani muncă silnică (arestați); 1 la 5 ani muncă silnică (arestați) și 1 la 15 ani temniță grea (arestat). Un număr de 7 acuzați au fost achitați din lipsă de probe (1 în contumacie).

Se observă că principalii vinovați au fost judecați în contumacie, având domiciliul necunoscut, excepție condamnatul la moarte Gáll Francisc,

¹³ Idem, II, nr. 59, ianuarie 1946, și nr. 121 din 25 martie 1946.

¹⁴ Arh. Stat. Cluj. Parchetul General al Curții de Apel, dosar 77, p. 25.

¹⁵ „Tribuna Nouă”, II, nr. 109, din 10 martie 1946.

¹⁶ „Igazság”, II, nr. 60 din 16 martie 1946.

al cărui domiciliu se cunoștea: Budapesta, str. Ulloi. La lectura sentinței atrage atenția cazul de achitare al acuzatului Tütös F. Ioan, originar din Nușfalău, jud. Sălaj. Deși, în general, s-au acordat pedepse meritate pentru criminali, în privința cântăririi vinovăției acuzatului sus-menționat, Tribunalul Poporului a făcut o evidentă greșeală prin achitarea acestuia. Fiind dovedit că a fost de față la locul masacrării celor 11 victime din Nușfalău, iar un martor a spus că atunci când una din victime a exclamat dez-nădăjduită „Vai, copiii mei!”, acest acuzat a spus: „Ce? Mai ai și copii, un astfel de bandit ca tine?”. Un alt martor luând apărarea acuzatului, a declarat că acesta ar fi spus doar către victimă: „Și tu ai copii?”, nepu-tând preciza dacă această întrebare a fost pusă din milă sau din răutate. Astfel Tribunalul Poporului l-a achitat pe acuzat, deși este evident că o astfel de întrebare, din milă, este de-a dreptul imposibilă. Rămâne la judecata istoriei această achitare.

Faptul că Tribunalul Poporului din Cluj nu a putut aduce în fața instanței pe numeroși criminali de război, judecându-i astfel în contumacie, este o dovadă că justiția română din acei ani nu și-a putut îndeplini cu adevărat menirea, iar dreptatea istorică față de numeroșii martiri români căzuți în acei ani de neagră teroare ungară nu s-a putut realiza decât mai mult formal. Este edificator faptul că din totalul de 72 de criminali unguri (52 din Ungaria și 30 din România), condamnați la moarte de Tribunalul Poporului din Cluj în perioada 13 martie – 28 iunie 1946, absolut toți au fost judecați în contumacie. Într-o istorie universală a justiției de după cel de-al doilea război mondial, care să analizeze modul cum umanitatea a reușit să rezolve o problemă de conștiință față de memoria victimelor aceluși flagel, numeroasele judecări în contumacie a principalilor vinovați de crime de război și de crime contra umanității, de la Tribunalul Poporului din Cluj, vor intra, cu siguranță, în balanța negativă a neîndeplinirii idealului de justiție umană.

„Hotărârea nr. 1” a Tribunalului Poporului din Cluj rămâne însă pentru umanitate un document zguduitor despre atrocitățile comise de armata ungară cu prilejul ocupării nord-vestului României, ajutată de „o parte din populația de origine etnică maghiară din Ardealul de Nord”. Este cutremurătoare tragedia numeroaselor victime: țărani pașnici, intelectuali patrioți români, femei, și, cu adevărat zguduitoare, tragedia morții violente a numeroși copii nevinovați. În fața memoriei lor, umanitatea însăși se poate considera vinovată, deoarece nu a ajuns la acel grad de organizare care să permită prinderea, extrădarea și aducerea în fața instanței a oricăror criminali, oriunde s-ar afla ei ascunși.

Trebuie să atragem atenția asupra meritelor istoricilor Gh. I. Bodea, V. T. Suci, și I. I. Pușcaș, care în excelenta lucrare sus-citată (*Administrația militară horthystă în nord-vestul României*) au adunat numeroase date, documente, mărturii, care întregesc explică și pun în adevărata lumină dimensiunile tragice ale crimelor de la Ip, Treznea, Zalău, Huedin, Mureșenii de Câmpie, Nușfalău, Sucutard etc. Sunt publicate în această

lucrări și fotografii ale unor martiri și supraviețuitori ai masacrelor. Consultarea aecstei lucrări este absolut obligatorie pentru completarea (uneori chiar corectarea) informațiilor furnizate de sentința pe care o publicăm mai jos.

VASILE LECHIȚAN

ANEXA

România

TRIBUNALUL POPORULUI DIN CLUJ

Complectul (sic!) de Judecată

Dosar nr. 1/1946

HOTĂRÂREA nr. 1

Sentința publică din 13 martie 1946

Tribunalul Poporului, Complectul (sic!) de judecată din Cluj, înființat prin legea nr. 526 din 10 iulie 1945 și compus din:

Președinte: Dr. Nicolae Matei, Președinte de Tribunal, delegat la Tribunalul Poporului prin Dec. nr. 21788/1946 a Ministerului Justiției;

Asesor: Dr. Nerva Al. Hărăguș, judecător la Judecătoria de muncă, delegat la Tribunalul Poporului prin Dec. nr. 21788/1946 a(l) Ministerului Justiției;

Judecători populari D-nii: Bojan Pavel, de la Partidul Frontul Plugarilor,

Belovay Ștefan, de la Partidul Comunist,

Szatmari Alexandru, de la Partidul Social Democrat,

Dan Gheorghe, de la Confederația Gen. a Muncii,

Albu Vasile, de la Partidul Național Liberal,

Vasiu Nivolaie (sic!), de la Partidul Național Popular,

Meseșan Augustin, de la Partidul Frontul Plugarilor,

trași la sorți conform deciziei nr. 21789 a Ministerului Justiției;

Acuzatori publici: Petre Grozdea, acuzator public la Tribunalul Poporului București, delegat la Tribunalul Poporului Cluj prin deciziaunea nr. 23668/1946,

Ghiran Moraru, acuzator public și

Grigore Răpeanu, acuzator public,

Grefier: fiind D-l Gavril Stanca.

Având pentru azi a se pronunța asupra acțiunei penale pornită prin actul de acuzare nr. 1 din 25 februarie 1946 al acuzatorilor publici de pe lângă Tribunalul Poporului Cluj, în contra acuzaților:

1) Szinkovitz Zoltan, locuitor din comuna Nușfalău, județul Sălaj, actualmente cu domiciliul necunoscut;

2) Tutoș F. Ioan, de 49 de ani, cetățean român, de profesiune plugar, domiciliat în comuna Nușfalău, județul Sălaj, arestat;

3) Szabo Ioan, de 44 ani, cetățean român, de profesie plugar, domiciliat în comuna Nușfalău, județul Sălaj, arestat;

4) Fabian Ioan, de 43 de ani, cetățean român, de profesiune cojocar, domiciliat în comuna Nușfalău, județul Sălaj, arestat;

5) Mathe Paul, de 71 de ani, cetățean român, fără profesiune, domiciliat în orașul Zalău, str. Eminescu nr. 65, arestat;

6) Locotenent colonel Akosi, comandantul Batalionului 22 Grăniceri din Debrețin în anul 1940, actualmente cu domiciliul necunoscut (Ungaria);

- 7) Sublocotenent Vitez Mocsariy (sic!), din Batalionul 22 grăniceri Debrețin, compania I, actualmente cu domiciliul necunoscut (Ungaria);
- 8) Sublocotenent Zoltay, din Batalionul 22 Grăniceri Debrețin, compania III, actualmente cu domiciliul necunoscut (Ungaria);
- 9) Sublocotent Szabo Zoltan, ofițer de jandarmi din Batalionul 22 Grăniceri Debrețin, actualmente cu domiciliul necunoscut (Ungaria);
- 10) Stegar Gruppa Alexandru, din Batalionul 22 Grăniceri Debrețin, actualmente cu domiciliul necunoscut (Ungaria);
- 11) Sergent Gruppa Anton, din Batalionul 22 Grăniceri Debrețin, actualmente cu domiciliul necunoscut (Ungaria);
- 12) Bagyi Mihail, din Batalionul 22 Grăniceri Debrețin, actualmente cu domiciliul necunoscut (Ungaria);
- 13) Boji Francisc, proprietar de moșie din comuna Treznea, județul Sălaj, actualmente cu domiciliul necunoscut;
- 14) Titkos Iosif, de 72 ani, cetățean român, fost locuitor în Treznea, județul Sălaj, domiciliat în orașul Zaláu, strada Eminescu nr. 126, arestat;
- 15) Sütö Ioan, locuitor din comuna Tresnea, județul Sălaj, actualmente cu domiciliul necunoscut;
- 16) Varga Alexandru, de 57 ani, cetățean român, plugar, domiciliat în orașul Zaláu, str. Zug, nr. 19, arestat;
- 17) Palagyi Francisc, de 31 ani, plugar, domiciliat în comuna Crasna, județul Sălaj arestat;
- 18) Szabo Iuliu, de 64 ani, agricultor, domiciliat în orașul Zaláu, strada Csikonai (sic!) nr. 15, arestat;
- 19) Locotenent colonel Lovas, fost comandant militar al plășii Zaláu, de la 8 la 25 noiembrie 1940, actualmente cu domiciliul necunoscut (Ungaria).
- 20) Matyas Ioan Bruma, de 47 ani, proprietar de moșie, cetățean român, domiciliat în orașul Huedin, jud. Cluj, arestat;
- 21) Gall Francisc, de 54 ani, cetățean român, născut în comuna Jebuc, județul Cluj, domiciliat în Budapesta, str. Üllői;
- 22) Mihaly Alexandru, de 31 ani, cetățean român, actualmente cu domiciliul necunoscut;
- 23) Budai Ioan Gyepü, de 37 ani, cetățean român, născut în Huedin actualmente cu domiciliul necunoscut;
- 24) Kovacs Francisc, Csucs, născut în Huedin, cetățean român, actualmente cu domiciliul necunoscut;
- 25) Pocs Ioan, de 32 de ani născut la Huedin, fost jandarm în Mireșul Mare, județu Satu Mare, actualmente cu domiciliul necunoscut;
- 26) Szekeres Ioan, junior, de 39 ani, născut în comuna Bicalat, jud. Cluj, actualmente cu domiciliul necunoscut;
- 27) Kosma Andrei Guși, de 31 ani, născut la comuna Bicalat, județul Cluj, cetățean român, cu domiciliul necunoscut;
- 28) Derzsi Francisc, de 26 ani, născut în Huedin, de profesiune pantofar, cetățean român, actualmente cu domiciliul necunoscut;
- 29) Ambrus Francisc junior, de 24 ani, cetățean român, născut în comuna Jebuc, jud. Cluj, actualmente cu domiciliul necunoscut;
- 30) Ercsei Francisc de 51 ani, cetățean român, de profesiune pantofar, domiciliat în Huedin, arestat;
- 31) Mathe Francisc, de 38 ani, cetățean român, plugar, domiciliat în Huedin, arestat;
- 32) Kudor Ioan Duca, de 32 ani, cetățean român, domiciliat în com. Bicalat, jud. Cluj,
- 33) Bartha Andrei, de 45 ani, cetățean român, domiciliat în com. Bicalat, jud. Cluj, agricultor, arestat;
- 34) Kovacs Andrei, de 39 ani, cetățean român, plugar, domiciliat în comuna Tetiș, jud. Cluj, arestat;
- 35) Kudor Ștefan Hanzi, de 43 ani, cetățean român, domiciliat în Huedin, agricultor, arestat;
- 36) Bethlendi Francisc, 39 ani, cetățean român, domiciliat în Huedin, măcelar, arestat;
- 37) Maior de jandarmi Fekete Paul, comandantul Legiunii de jandarmi, companie din Huedin în anul 1940, actualmente cu domiciliul necunoscut (Ungaria);

38) Locotenent colonel Lehoczy Carol, fost comandant militar al plășii Șimleul Silvaniei, județul Sălaj, de la 9 septembrie la 25 noiembrie 1940, actualmente cu domiciliul necunoscut (Ungaria);

39) Farago Ștefan, moșier din comuna Ip, județul Sălaj, actualmente cu domiciliul necunoscut;

40) Locotenent Vasvary Zoltan, din unitatea militară maghiară care în ziua de 7 septembrie 1940 a cantonat și s-a stabilit în comuna Nușfalău, județul Sălaj, actualmente cu domiciliul necunoscut (Ungaria);

41) Biro Emeric senior, de 70 ani, domiciliat în comuna Ip, cetățean român, agricultor, arestat;

42) Fazekas B. Paul, de 60 ani, cetățean român, domiciliat în comuna Ip, județul Sălaj, agricultor, arestat;

43) Csepei Alexandru, locuitor din comuna Ip, județul Sălaj, actualmente cu domiciliul necunoscut;

44) Borsasi Francisc, de 54 ani, cetățean român, plugar, domiciliat în comuna Ip, județul Sălaj, arestat;

45) Béres I. Sigismund, de 46 ani, cetățean român, plugar, domiciliat în comuna Ip, jud. Sălaj, arestat;

46) Biro Emeric, junior, locuitor din comuna Ip, jud. Sălaj, cu domiciliul necunoscut;

47) Kisfalusi Alexandru, de 49 ani, cetățean român, plugar, domiciliat în com. Ip, jud. Sălaj, arestat;

48) Csepei I. Francisc, locuitor din com. Ip, jud. Sălaj, cu domiciliul necunoscut;

49) Kisfalusi Balint, locuitor din comuna Ip, jud. Sălaj, cu domiciliul necunoscut;

50) Csepei Sigismund, de 58 ani, cetățean român, funcționar CFR, domiciliat în comuna Ip, jud. Sălaj, arestat;

51) Bereș K. Vasile, de 52 ani, cetățean român, plugar, domiciliat în comuna Ip, jud. Sălaj, arestat;

52) Beres Nicolae, de 52 ani, cetățean român, plugar, domiciliat în comuna Ip, jud. Sălaj, arestat;

53) Soos Mihail, locuitor în comuna Ip, județul Sălaj, cu domiciliul necunoscut;

54) Ösz Arpad, de 31 ani, cetățean român, birjar, domiciliat în Șimleul Silvaniei, jud. Sălaj, arestat;

55) Pinceș Ștefan, locuitor din comuna Ip, jud. Sălaj, actualmente cu domiciliul necunoscut;

56) Elev plutonier Turcsányi Tiberiu din formațiunile militare de propagandă maghiară, cu domiciliul necunoscut (Ungaria);

57) Szöke Alexandru, locuitor din comuna Sântion, jud. Bihor, cu domiciliul necunoscut;

58) Vass Andrei, moșier din comuna Sucutard, jud. Someș, cu domiciliul necunoscut;

59) Vass Albert, moșier din comuna Sucutard, jud. Someș, cu domiciliul necunoscut;

60) Locotenent Pakucs, din regimentul 19 honvezi Nyiregyháza, cu domiciliul necunoscut (Ungaria);

61) Plutonier major Polgár, din regimentul 19 honvezi Nyiregyháza, cu domiciliul necunoscut (Ungaria);

62) Locotenent Csárdás (sic!) Gergely, din Regimentul 19 honvezi Nyiregyháza, cu domiciliul necunoscut (Ungaria);

63) Körösi Iosif, de 65 an, fost primar al comunei Mureșenii din Câmpie, jud. Cluj, cetățean român, arestat;

Pentru dezastrul țării prin săvârșirea de crime de războiu, fapt prevăzut de art. 2 lit. e, din Legea nr. 312/945, pentru urmărirea și sancționarea celor vinovați de dezastru țării sau de crime de războiu și pedepsit de art. 3, alin. 2 și 6, din aceeași lege, în urma debaterilor publice succesive ținute în zilele de 8–9, 11–12 martie 1946.

La apelul nominal făcut azi la pronunțare au răspuns acuzații aflați în stare de arest: Tütös Ioan, Szabo Ioan, Fabian Ioan, Biro Emeric, senior, Fazekas B. Paul, Borzasi Francisc, Paladi Francisc, Titkos Iosif, Varga Alexandru, Szabo Iuliu, Béres V. Sigismund, Csepei Sigismund, Kisfalusi Alexandru, Béres K. Vasile, Matias Ioan Bruma, Kudor Ștefan Hanzi, Csepei Francisc, Mathé Paul, Bethlendi Francisc, Kudor Ioan Duka, Bartha Andrei, Kovács Andrei, Máthé Francisc, Béres Nicolae, Ösz Arpad și Körösi Iosif, asistați personal de d-nii avocați: dr. Aladár Amirás, dr. Vaci Coloman, dr. Botár Zoltán, dr. Pásztai Géza, dr. Sinkő dr. Gyenge Ladislau și dr. Nagy Grigore, numiți apărători din oficiu.

Tribunalul Poporului

Asupra acțiunii penale de față,

Având în vedere actele și lucrările de la dosar probele administrate în cauză, cum și susținerile și concluziunile orale și scrise al părților,

Având în vedere că prin actul de acuzare arătat mai sus au fost aduse în fața completului de judecată al Tribunalului Poporului din Cluj o serie de fapte speciale, întâmplate în 16 localități din Ardealul de Nord, la date diferite și anume: în comuna Nușfalău, jud. Sălaj din ziua de 8 septembrie 1940; în orașul Zalău în zorii zilei de 9 septembrie 1940; la Muntele Meseș în dimineața zilei de 9 septembrie 1940; în comuna Treznea, jud. Sălaj, în ziua de 9 septembrie 1940; în orașul Huedin, jud. Cluj în ziua de 10 septembrie 1940; în comuna Ip, jud. Sălaj în noaptea de 13—14 septembrie 1940; în comuna Cerișe, jud. Sălaj în dimineața zilei de 16 septembrie 1940; în comuna Marca, jud. Sălaj, în ziua de 16 septembrie 1940; în comuna Porți, jud. Sălaj, în ziua de 15 septembrie 1940; în comuna Camăr, jud. Sălaj, în ziua de 15 septembrie, 1940; în comuna Cozniciul de Sus, în ziua de 16 septembrie 1940; în comuna Hălmajd în ziua de 16 septembrie 1940; în comuna Nușfalău-Plopiș, în ziua de 17 septembrie 1940; în comuna Sântion, jud. Bihor în noaptea de 16—17 septembrie 1940; în comuna Sucutard, jud. Someș în ziua de 23 septembrie 1940 și în fine în comuna Mureșeni de Câmpie, jud. Cluj în noaptea de 23—24 septembrie 1940.

Că se susține prin actul de acuzare — că aceste infracțiuni săvârșite la date diferite, au legătură strânsă între ele, fiind săvârșite în enunțarea aceleiași hotărâri criminale și deci constituie o singură infracțiune, izvorâtă din creierul morbid-fascist al conducătorilor Ungariei horticiste, având ca unelte materiale pe acuzații din boxă și pe acuzații judecați prin prezentul proces, în contumacie.

Că autori morali ai acestor crime odioase sunt în mod nemijlocit conducătorii horticisti care se aflau în această situație la cedarea Ardealului de Nord prin odiosul dictat de la Viena, acești conducători constituind „creierul” acestor crime — după expresia acuzării — și executorii fiind acuzații contumaci și cei din boxă, iar autorii indirecți și cei mai îndepărtați fiind toți acei cari s-au perindat la conducere și au stăpânit Ardealul decenii, devastând, întreținând șovinismul, alimentând șovinismul și iredentismul, ațărând anticomunismul pe toate căile și prin toate mijloacele pentru ca prin aceste diversuni să înăbușe lupta popoarelor pentru libertate și pentru o viață mai bună.

Că dacă acest proces nu este un proces de rând, ci un proces „suis generis” care se duce în primul rând unui sistem și unei epoci și numai în al doilea rând uneltelor otrăvite al secolului acesta și ale acele epoci.

Că astfel privite aceste fapte este natural ca ele să fie judecate împreună.

Având în vedere că toți acuzații arătați în actul de acuzare au fost trimiși în judecata Tribunalului Poporului din Cluj, pentru fapte după cum urmează:

1) Acuzatul Szinkovitz Zoltán, pentru faptul de a fi determinat în 8 septembrie 1940 un grup de soldați maghiari, aflați în comuna Nușfalău, jud. Sălaj, să masacreze — fără nici un motiv — 9 (nouă) bărbați și două femei, toți civili, cari se întorceau din România cu scopul de a ajunge în comuna lor de baștină cedată Ungariei prin efectul Dictatului de la Viena.

2) Acuzații Tütös P. Ioan, Szabo Ioan și Fabian Ioan, pentru faptul de a fi cooperat în același mod și cu soldații maghiari, rămași neidentificați, la uciderea acelor victime menționate mai sus, pe malul râului Poroteu, între comunele Nușfalău și Zăuan.

3) Acuzatul Mathé Paul pentru faptul de a fi instigat în ziua de 9 septembrie 1940, un grup de soldați maghiari, rămași neidentificați, de a extermina familiile Vicaș și Prunea din Zalău.

4) Acuzațul locotenent colonel Akosi, comandantul Batalionului 22 vânători de frontieră, pentru faptul de a fi ordonat unității sale, în ziua de 9 septembrie 1940, masacrarea celor 76 locuitori români din comuna Treznea, jud. Sălaj și incendierea locuințelor lor din aceeași comună.

5) Acuzații sublocotenent Vitéz Mocsári, sublocotenent Koltay și sublt. jand. Szábo Zoltán, toți trei din Batalionul 22 vânători de frontieră (grăniceri) din Debrețin, pentru faptul de a fi comandat soldaților din unitățile lor, să ucidă cu armele locuitorii români, din comuna Treznea și să dea foc locuințelor românești.

6) Acuzații stegar Gruppa Alexandru, serg. Gruppa Anton și serg. Bagy Mihail, toți din Batalionul 22 grăniceri din Debrețin, de a fi condus în aceeași zi grupa de soldați, cari au masacrat populația română din comuna Treznea și cari au incendiat locuințele românești.

7) Acuzatul Baji Francisc, moșier din Treznea, de a fi determinat în ziua de 8 septembrie 1940, în orașul Zalău, pe comandantul Batalionului 22 grăniceri din Debrețin, să treacă cu unitatea sa prin comuna Treznea și să masacreze populația românească.

8) Acuzații Titkos Iosif, Sütö Ioan, Varga Alexandru și Palagyi Francisc, locuitorii din comuna Treznea, de a fi cooperat cu soldații maghiari la uciderea populației românești din comuna Treznea și de a fi cooperat la aprinderea locuințelor românești din aceeași comună.

9) Acuzatul Szabo Iuliu zis Sofron, de a fi îndemnat niște soldați maghiari să lege de tunuri trei locuitori români din Treznea și să-i extermine.

10) Locotenent colonel Lovász comandantul militar al plășii Zalău, de a fi ordonat prinderea și împușcarea imediată a victimelor Cosma Lazăr și Cosma Aurelia, fugiți din Treznea în timpul masacrelui.

11) Acuzatul Mátyás Ioan Bruma din Huedin, de a fi îndemnat în ziua de 10 septembrie 1940, în orașul Huedin, jud. Cluj, un grup de locuitori, elemente ale gărzii naționale, să ucidă în bătaie pe protopopul Aurel Muntean din Huedin și pe polițistul Gheorghe Nicula din aceeași localitate, pentru motivul că primul în calitate de preot român slujise mulți ani de zile în oraș și ținea discursuri în care afirmase că nici o brazdă din Ardeal nu se va mai ceda nimănui (discursuri antirevizioniste), iar secundul servise ca gardian public la comisariatul de poliție român din Huedin.

12) Acuzații Gall Francisc, Mihali Alexandru, Budai Ioan, Gyepű, Kovács Francisc Csucs, Pocs Ioan, Szekeres Ioan junior, Kozma Andrei Guzi, Derzsi Francisc, Ambrus Francisc junior, Ercsei Francisc, Mathé Francisc, Kudor Ioan Duca, Bartha Andrei, Kovacs Andrei, Kudor Ștefan, toți locuitori din Huedin, elemente ale gărzii naționale, de a fi prins în ziua de 10 septembrie 1940 pe protopopul Aurel Muntean și pe polițistul Gheorghe Nicula din Huedin, de a-i fi bătut și maltratată, de a-i fi dus cu căruța la câmp, unde i-au ucis cu bătaie, i-au îngropat într-o groapă improvizată, jucând apoi pe mormintele lor.

13) Acuzatul maior de jandarmi Fekete Paul, comandantul legiunii de jandarmi compania din Huedin, de a fi asistat pasiv la faptul uciderii protopopului Munteanu și a polițistului Gheorghe Nicula, deși în calitate sa era nu numai îndreptățit de a lua măsuri contra elementelor gărzii naționale care comiteau astfel de sălbăticii, dar chiar obligat să oprească, de asemenea obligat să cerceteze și să înainteze acte pentru sancționarea autorilor.

14) Acuzatul locot. colonel Lehotcsky Carol, comandantul militar al plășii Șimleul Silvaniei, de a fi ordonat măsuri de represiune, constând în suprimarea unor locuitori români din comuna Ip, jud. Sălaj și alte comune din vecinătatea Ipului, pentru motivul că în timpul trecerii trupelor maghiare prin această comună s-a întâmplat o explozie pe o căruță cu muniții, ceea ce a făcut să se bătuiască în primul moment că este opera unor locuitori români.

15) Acuzatul Farago Ștefan, moșier în comuna Ip, și conducător al gărzii naționale din acea comună, de a fi determinat pe locot. colonel Lehotcsky Carol să ia măsuri de represiune în sensul arătat mai sus.

Acuzatul Ujhaly Adalbert, care a săvârșit exact același fapt ca și acuzatul Farago Ștefan, este decedat și ca atare urmează a i se aplica dispozițiunile art. 9, alin. 2, din Legea nr. 312/1945.

16) Acuzatul Vasváry Zoltan, de a fi comandat o companie de soldați la masacrarea populației românești din comuna Ip.

17) Acuzații Biro Emeric senior, Fazekas B. Paul, Csepe Alexandru, Borzási Francisc, Bereș P. Sigismund, Biro Emeric junior, Kisfalusi Alexandru, Csepei I. Francisc, Kisfalusi Balint, Csepei Sigismund, Bereș K. Vasile, Bereș Nicolae, Soos Mihai, Ösz Arpád și Pincés Ștefan, de a fi cooperat cu soldații maghiari la masacrarea populației românești, fie din comuna Ip, fie din satele învecinate cu Ip, după cum s-a arătat în amănunte în starea de fapt.

18) Acuzatul Turcsany Tiberiu și Szöke Alexandru, de a fi atacat, primul cu focuri de armă, iar secundul cu un corp dur, pe victimele Tipănuți Gheorghe senior, Tipănuți Petre și Tipănuți Gheorghe senior, junior (sic!), în noaptea de 16—17 septembrie 1940 în comuna Sântion, jud. Bihor, în urma cărui fapt primele două victime au murit.

19) Acuzații Vass Andrei și Vass Adalbert, din Sucutard, de a fi îndemnat militari maghiari, să ucidă în ziua de 23 septembrie 1940 pe victimele Mureșan Iosif, Cași Ioan, Mihaly Eștera și Mihaly Rozalia.

20) Acuzații Pakucs și plot. maj. Bolgár, ambii din Regimentul I Honvezi Nyiregyháza, primul de a fi ordonat uciderea celor 4 victime menționate mai sus, iar secundul de a fi maltratată crunt atât victimele de mai sus cât și alte persoane arestate.

21) Acuzatul locot. Csordás Gergely din Regimentul 19 honvezi Nyregyháza, de a fi ordonat în ziua de 23 septembrie 1940 masacrarea familiilor (sic!) preotului Bujor, cantorul Gurzău și învățătorul Petrea din comuna Mureșeni de Câmpie, jud. Cluj.

22) Acuzatul Kőrös Iosif din comuna Mureșeni de Câmpie, d. a fi ajutat pe acuzatul locot. Csordás Gergely să organizeze masacrarea familiilor (sic!) Bujor, Gurzău și Petrea, în speță de a fi pândit împreună cu numitul acuzat, sosirea preotului Bujor de la Cluj și de a se fi asigurat de această sosire în scopul de a putea trimite apoi echipa de masacru.

Că faptele tuturor acuzațiilor, enumerate mai sus, au fost arătate prin actul de acuzare intrunind elementele crimei prevăzută de art. 2, it. c—d, pedeapsite de art. 3 alin. II din Legea nr. 231/1945.

Având în vedere că la prima dezbatere apărătorii acuzațiilor au ridicat excepțiunea că toate actele de acuzare au fost comunicate acuzaților abia la data de 2 martie 1946 și de ce nu s-a respectat dispozițiunile art. 355 din proc. pen., care prevede că „președintele, sub pedeapsa de nulitate, pune în vedere acuzatului că are dreptul să propună motivat noi mijloace de apărare, fie verbal, cu ocazia acestui interogator, fie în scris, până cel mai târziu cu 10 zile înainte de termenul fixat pentru judecată”.

Având în vedere că acuzatorii publici au cerut respingerea acestei excepțiuni:

Tribunalul Poporului,

Având în vedere că din procesul verbal din 2 martie 1946 rezultă că președintele Tribunalului Poporului a luat interogatoriul prevăzut de art. 354 pr. pen. tuturor acuzaților aflați în stare de arest, cu care ocazie li s-a pus în vedere cele prevăzute în art. 355 din proc. pen. drept de care majoritatea acuzaților au făcut uz, propunând verbal noi martori, cari apoi au și fost citați pentru ziua dezbaterii.

Considerând că ceea ce procedura penală în art. 355 prescrie sub pedeapsă de nulitate este numai faptul că președintele să pună în vedere acuzatului că are dreptul să propună noi probe, fie verbal, fie în scris.

Că încă termenul de 10 zile anterior zilei judecării este prevăzut de lege în favoarea instanței criminale și că o îngrădire a capriciilor acuzaților de a propune probe noi într-un termen mai scurt decât 10 zile înaintea zilei de judecată, ceea ce ar conduce uneori la imposibilitatea citării lor pentru ziua judecării și astfel ar contribui la amânarea unor procese de categoria proceselor criminale.

Că deci acest termen de 10 zile fiind prescris în favoarea instanței criminale, aceasta poate să renunțe la el, ori de câte ori are posibilitatea să citeze martorii apărării într-un termen mai apropiat de ziua judecării, după cum de altfel s-a și întâmplat în speță, întrucât toți martorii propuși de apărare înaintea zilei judecării au fost citați și prezenți în ziua judecării.

Că așa fiind excepțiunea ridicată de apărătorii acuzațiilor a trebuit să fie respinsă ca nefondată.

Având în vedere că la dezbaterile din 11 martie 1946 acuzatorii publici au cerut disjungerea cauzei în ceea ce privește pe acuzatul Matyas Ioan Bruma din Huedin, motivat de faptul că cercetările cu privire la acest acuzat nu sunt complete și astfel situația acestuia nu este pe deplin lămurită.

Având în vedere că nici acuzatul Matyas Ioan Bruma personal și nici apărătorul său, avocatul dr. Pusztai Géza nu s-au opus la acea disjungere,

Având în vedere că la interogatoriul luat în ședința publică acuzaților necontumaci:

1) Acuzatul Tütös Ioan a declarat că nu are nici un amestec în masacrarea celor 11 români în comuna Nușfalău, jud. Sălaj, și că dânsul a fost forțat de militari ca să însoțească transportul la locul masacrului, fiind indicat chiar de spectatorii din jur ca făcând parte din garda națională. Acesta n-a recunoscut însă să fi îndemnat soldații să procedeze cu cruzime cu cei care erau în curs de a fi executați.

2) Acuzații Szab Ioan și Fábian Ioan, de asemenea neagă că ar fi prins din proprie inițiativă pe cele două femei lăsate libere în urma percheziției, ci susțin că aceste femei au fost prinse și a doua oară tot de militari, dar ei au fost siliți să le escorteze spre comuna Zalău, această misiune fiindu-le dată lor din cauză că și ei făceau parte din garda națională a comunei Nușfalău.

Acuzatul Szabo Ioan a negat că și-ar fi fiinsușit pantalonii victimei Costas Nicolae, precum și faptul că atunci când femeii escortate de ei i-a căzut boceaua (sic!) ce o ținea în mână, dânsul — acuzatul — ar fi spus să nu se mai ostenească că nici așa nu va mai fi aei.

3) Acuzatul Mate Paul a negat cu desăvîrșire că ar fi instigat soldații maghiari să masacreze familiile Vicaș și Prunea din Zalău.

4) Acuzatii Titkos Josif, Varga Alexandru și Palaghy Francisc au negat că ar fi participat într-un mod oarecare la masacrele făcute în comuna Treznea, jud. Sălaj.

5) Acuzatul Szabo Iuliu n-a recunoscut să fi îndemnat pe soldații coloanei cu care era și dânsul ca să impuște pe românii ce erau legați de tun.

6) Acuzatul Brcsei Francisc a recunoscut că a bătut pe Negrea Gavrilă a lui Ghiuță din Huedin, deoarece avea ură pe el pentru că înainte de dictatul de la Viena a fost lovit de acesta cu un par în piept. A negat însă că ar fi participat la maltratarea și uciderea protopopului Muntean Aurel din Huedin.

7) Acuzatul Mathe Francisc a recunoscut că a lovit pe protopopul Munteanu la locul masacrului, „Akács”, cu un băț de grosimea unui deget, peste fese, dar nu recunoaște să fi avut rol decisiv în uciderea victimei.

8) Acuzatul Kudor Ioan Duka, recunoaște de asemenea că a lovit de mai multe ori cu un băț victima protopop Muntean, fiind îndemnat la aceasta de un militar înarmat.

9) Acuzatul Bartha Andrei, recunoaște că a lovit victima protopop Munteanu cu o pietricică mică, de frica unui militar care îl îndemna la aceasta.

10) Acuzatul Kovacs Andrei recunoaște că a lovit cu un băț cât degetul pe polițistul Nicula, tot la indemnul unui soldat maghiar.

11) Acuzatul Kudor Ștefan Hanzi a negat cu desăvîrșire că a lovit pe polițistul Nicula sau că ar fi participat la maltratarea protopopului Muntean.

12) Acuzatul Bethlendi Ștefan Gusaș de asemenea tăgăduiește că ar fi participat la masacrul sau loviri.

13) Biro Emeric senior, Fazekas B. Paul, Borzași Francisc și Bereș F. Sigismund neagă că ar fi avut vreun amestec în masacrele din comuna Ip, întâmplate în noaptea din 13—14 septembrie 1940.

14) Acuzatii Kisfalusi Alexandru, Csepei Sigismund, Bereș K. Vasile și Bereș Nicolae recunosc că au fost repartizați de acuzatul lt. Vasváry Zoltán cu misiunea de a arăta casele tomânești din comuna Ip, fiecare în sectorul ei (sic!) cu echipa ce i s-a determinat, dar au susținut că aceasta au făcut-o din ordinul militar, la care nu s-au putut împotrivi.

15) Acuzatul Ösz Arpad neagă cu desăvîrșire că s-ar fi travestit în haine militare și astfel ar fi luat parte al masacrele din comuna Ip din 13—14 septembrie 1940 și din comuna Marca în ziua de 16 septembrie 1940.

16) Acuzatul Korosi Iosif neagă că ar fi luat parte la masacrarea familiei preotului Bujor sau a altor români din comuna Mureșenii de Câmpie, tăgăduind în special faptul că ar fi avut vreun rol de instigare cu complice (pândă) la omorârea acestor victime.

Tribunalul Poporului,

În urma dezbaterilor orale, a audierii martorilor în ședința publică și ținând seama de toate dispozițiile martorilor din dosarele de cercetări și instrucție ale acuzatorilor publici, potrivit art. 304, al. 7, teza II, din procedura penală și de actele și piesele aflate la dosarele cauzei, a stabilit în fapt următoarele:

Încă de la încheierea tratatelor de pace ale primului războiu mondial, fascismul și reacționarismul internațional, în loc să se adapteze noilor împrejurări de viață create și să se conlucreze la ridicarea standardului de viață al omenirii, sprijinind în continuare lupta popoarelor pentru libertate și pentru o viață mai bună, cu înlăturarea exploatarei omului de către om, și-au întins mâna uneltind din nou la subjugarea popoarelor, având ca lozinci și ca metode, fel de fel de teorii demne de întunericul eviului (sic!) mediu.

Conducătoarea reacționarismului și fascismului internațional a fost Germania hitleristă, având ca asociate statele așa-zise satelite, dintre cari cea mai credincioasă, încă de la începutul acestei companii, a fost Ungaria hortistă, cu sistemul ei latifundiar feudal.

Conducătorii hortiști, pentru a distra atenția poporului maghiar de la dreptele lui revendicări în domeniul social-economic prin împărțirea latifundiilor la cei ce munciau pământul asudând, au otrăvit sufletul unei bune părți chiar a poporului de rând maghiar, difuzând idei de revanșă și susținând, printr-o propagandă abilă, că toate relele ce s-au abătut asu-

pra poporului maghiar să datorează tratatului de pace de la Trianon și dezmembrării provinciilor cu populație în majoritate de altă naționalitate din comunitatea (Ungariei Milenare) (sic!).

Această propagandă și această otrăvă răsată timp de 22 ani nu numai în sufletele cetățenilor unguri, ci și în sufletele cetățenilor români de origine etnică maghiară, profesând un adevărat cult al revanșei prin brutalități.

Cu acest spirit și cu această mentalitate s-a făcut intrarea trupelor hortiste în Ardealul de Nord, între 5—14 septembrie 1940, și tot cu acest spirit și cu această mentalitate o parte a populației de origine etnică maghiară din Ardealul de Nord, infectat de fascism, s-a pus la dispoziția unei părți a militarilor, ei însăși (sic!) având sufletele otrăvite și drept consecință a otrăvirii sufletelor au comis un șir întreg de atrocități și anume:

A. NUȘFALĂU

La data dictatului de la Viena mulți locuitori din Ardealul de Nord se aflau răspândiți cu diferite interese în restul țării. Toți acei pe cari glia strămoșească nu-i lăsa să rămână departe de locul lor de baștină s-au grăbit să se întoarcă la vetrele lor, înainte ca linia de demarcație să fie închisă.

Dintr-o astfel de categorii făceau parte și victimele Costea Maria, Costas Silvia, Turdea Gavril, Somei Dumitru, Jarca Aurel, Matei Vasile, Costas Dumitru, Gaceu Dumitru, Bozga Gavril, Bencheu Traian, toți originari din comuna Almașul Mare, jud. Bihor.

Aceștia, în drum spre casă, au ajuns în seara zilei de 7 septembrie 1940 în comuna Nușfalău și au poposit pentru noapte la primarul Imrea Gheorghe, al cărui ginere — martorul Costas Ioan — era frate cu unul din drumeți, anume al lui Costas Nicolae.

A doua zi dimineața, adică în 8 septembrie 1940, pe la orele 10, cu căruța și vizitiul primarului Imrea au pornit la drum spre comuna lor de origine, dar abia ieșiseră din comuna Nușfalău când au fost opriți și înturnați din drum de acuzatul contumace Szinkovits Zoltán din comuna Nușfalău și de către un soldat magiar (sic!) care îl însoțea.

Aceștia au readus victimele în centrul comunei Nușfalău, le-au percheziționat, fără a găsi nimic compromițător contra lor, și-au însușit hainele, obiectele lor personale, i-au bătut în mod sălbatec și i-au împuns cu baionetele, după care cele două femei, Costas Maria și Costas Silvia au fost lăsate în libertate, iar cei nouă bărbați au fost urcați într-o căruță militară, având vizitiu maghiar militar și luând ca însoțitor și pe acuzatul Tütös F. Ioan care venise din curiozitate la locul percheziției și care a fost indicat chiar de populație pe motiv că el este indicat a se pune la dispoziția militarilor, deoarece făcea parte din garda națională a comunei Nușfalău, calitate ce-i indica însăși bracărdă cu culorile maghiare ce o purta în acel moment.

Crăuța cu cei nouă bărbați a fost îndreptată (sic!) spre comuna Zăuan, și la o distanță de aprox. 500 metri de această ultimă comună a ocolit pe un drum de care înspre râul Bereceten, unde cei nouă bărbați au fost uciși prin străpungerea cu baioneta în inimă.

Concomitent cu aceasta, acuzații Szabo Ioan și Fabian Ioan, din proprie inițiativă s-au dus către cele două femei lăsate libere, le-au prins și le-au condus la locul masacrului, împărțându-le și acestea soarta celor nouă bărbați. Toate cadavrele au fost înmormântate sumar și acoperite numai cu frunze, iar înmormântarea lor în cimitirul comunei Nușfalău a avut loc numai peste câteva zile, la stăruința locuitorilor, după ce cadavrele începuse să se descompună.

Având în vedere că vinovăția lui Szinkovits Zoltán în calitate de instigator în aceste crime, este stabilită cu dispoziția martorului Tökolyi Nicolae, audiat în ședința publică, care (sic!) relatează cum acest acuzat, însoțit de un soldat, i-a întors din drum.

Că în ce privește pe acuzatul Szabo Ioan și Fabian Ioan vinovăția lor rezultă din depozitiile martorilor Tökolyi Nicolae, Csiki Pavel, Dan Isif și Sztari Eugen, din depozitiile cărora rezultă că atunci când vizitiul Tökolyi Nicolae a fost întors din drum în centrul comunei, a văzut la fața locului și pe acești doi acuzați, ba chiar mai mult, i-a văzut când din proprie inițiativă au plecat să prindă din nou pe cele două femei — victime —, după ce odată fuseseră lăsate libere și apoi le-au condus spre locul masacrului, iar în timpul parcurșului, după ce a venit un soldat și a lovit pe femeia condusă de Szabo, doborându-o la pământ, deoarece femeia, la ridicare voia să-și adune lucrurile de pe jos, acuzatul Szabo Ioan i-a spus: „Lasă-le că nici așa nu vei mai avea nevoie de ele” (depoziția martorului Sztari Eugen).

Tot acuzatul Szabo Ioan și-a însușit pantalonii victimei Costas Nicolae, după cum relatează Martorul Costas Ioan, fratele victimei.

Că așa fiind, este evident că acuzatul Szabo Ioan și Fabian Ioan, porniți de imboldurile criminale și de ura de rasă, au ajutat militarii unguri rămași neidentificați, la masacrarea celor două femei din grupul celor 11 victime de la Nușfalău.

Având în vedere că în ceea ce privește pe acuzatul Tütös F. Ioan, după cum s-a dovedit cu martora, soția lui Costăș Ioan, aceasta a venit la locul percheziției numai după ce aceasta martora i-a comunicat cele ce se întâmplă cu victimele.

Că desemnarea lui ca însoțitor de căruță s-a făcut din cauză că servea atunci în garda națională.

Că nu s-a dovedit să fi participat pe malul râului Bereteu la masacrarea celor 11 victime, sau în timp ce una din victime se vâietă cu cuvintele: „Vai, copiii mei”, acuzatul Tütös ar fi răspuns disprețuitor: „Ce, mai ai și copii, un astfel de bandit ca tine?”. Martorul Szitari Eugen a spus numai atât că la vaietele victimei acuzatul Tütös a întrebat această victimă: „Și tu ai copii?”, fără însă să poată preciza dacă această întrebare a fost pusă din milă sau din răutate.

Din depoziția acestor martori oculari, principal nu rezultă nici faptul că acuzatul Tütös P. Ioan ar fi îndemnat soldații să lovească victimele în timp ce-i transportau pentru injunghiere.

Având în vedere că depoziția martorului Man Iosif, citită în ședință publică, conform art. 304, al. 7. pr. pen., nu poate fi luată în considerare, întrucât acest martor la 8 septembrie 1940 era un copil abia de 12 ani, și astfel nu se poate pune temei pe spusele sale, atâta vreme cât celălalt martor ocular Szitari Eugen — care era atunci de 16 ani — îl desminte.

Că astfel fiind nu s-a putut constata vreo participare la crime a acuzatului Tütös F. Ioan și nici măcar vreo îndemnare la cruzimi și maltratări și în consecință acest acuzat a trebuit să fie achitat de sub acuza ridicată contra sa.

B. ZALĂU

În dimineața zilei de 9 septembrie 1940, după petrecerile din ziua precedentă, ocazionate de intrarea trupelor maghiare în orașul Zalău, soldații rămași neidentificați s-au dus mai întâi în casa lui Vicaș Grigore, situată la ieșirea dinspre Treznea a orașului Zalău, aproape de un brădet, unde au prins pe Vicaș Grigore și pe fratele acestuia, Vicaș Alexandru, și i-au dus în pădurea de brad, din apropiere, unde i-au împușcat. În colțul casei lui Vicaș, tot acești soldați au mai împușcat un țăran din comuna Treznea, cu numele Pop Nicolae, care venise cu lapte la Zalău. De asemenea au mai împușcat și pe soția lui Vicaș Grigore, care în primul moment fugise de acasă, la casa vecină a lui Prunea Gheorghe, dar s-a înapoiat acasă, înainte de a trece primejdia.

Ceva mai târziu un militar călare a scos din casa lui Prunea Gheorghe pe soția acestuia, Prunea Marietta, născută Blaga, care era însărcinată în ultima lună, a lovit-o și a târât-o de păr până în păduricea amintită mai sus, unde a împușcat-o, dar fiindcă n-a murit imediat, un soldat care venise din șosea a lovit-o cu călcâiul în cap.

Acești doi militari făceau parte din Batalionul 22 vânători frontieră Debrețin, de sub comanda locot. col. Akosi (Vezi depoziția martorului Ferenczi Iuliu).

S-a dovedit în cursul cercetărilor și înaintea instanței că deși masacrarea familiilor Vicaș și Prunea din Zalău s-a făcut sub pretext că din aceste case s-ar fi tras focuri de armă asupra armatei maghiare, omorând 12 soldați, totuși, în zilele de 8 și 9 septembrie 1940 nu există evidențiat la ofițerul stării civile nici un caz de militari morți, ci abia la 29 decembrie 1945, exista cazurile soldaților Griger Stefan și Valadi Emeric, dintre cari primul s-a sinucis, iar al doilea a murit dintr-un accident de grenade. Astfel fiind evident că masacrarea familiilor Vicaș și Prunea a fost pusă la cale de instigatori localnici.

Având în vedere că din depoziția martorilor Gőnczi Carol, Sur Augustin, Prunea Gheorghe și Sur Onița, rezultă numai atât, că o rudă a acuzatului Mathe Paul ar fi amenințat pe soția lui Vicaș Grigore că va fi împușcată când vor veni armatele maghiare.

Că acuzatul Mathe Paul a fost văzut acasă la dânsul în timpul masacrelor (dep. martorilor Sur Augustin), casa acuzatului fiind la o depărtare de un (sic!) jumătate de km. de casele victimelor.

Că, deci, nu s-a dovedit că acuzatul ar fi instigat soldații maghiari să masacreze aceste două familii, ci că după cum se poate presupune pe bază de prezumții că acuzatul a instigat la aceste crime, pe motiv că vânzându-se acestor două familii intravilanele respective, și că n timpul stăpânirii românești Vicaș și Prunea fuseseră audiați ca martori la Tribunalul

Militar într-un proces penal pornit contra acuzatului de azi, tot astfel și cu același temei s-ar putea presupune că instigarea militarilor a fost făcută de ruda acuzatului Mathe Paul, care s-a dovedit a fi fost o femeie arțăgoasă, ori dacă ne putem pe acest punct de vedere, nu se poate trage la răspundere acuzatul Mathe Paul pentru instigare, care instigare a fost făcută probabil de ruda sa, Mathe Ana.

Că astfel fiind, și acest acuzat a trebuit să fie achitat din lipsă de dovezi..

C. TREZNEA

Comuna Treznea nu cădea în drumul de înaintare a trupelor maghiare ce ocupau partea cedată a Ardealului de Nord prin dictatul de la Viena, că de la orașul Zalău, coloanele militare trebuia[au] să-și urmeze drumul spre muntele Meseș—Ciunârna—Unguraș—Vascpau—Hida. Această rută este indicată într-o hartă publicată în volumul omagial, „Erdelyünk es Honvéd ségiünk”, la pag. 117, editată de „Vitêzi rend. Zrínyi csoport” în anul 1941. De altfel acesta este drumul normal de comunicație între Zalău și Hida, iar pentru a merge la comuna Treznea trebuia să se facă un ocol mare mai spre sud, pe un drum comunal, ce o dovedește și faptul că aproape toți — puținii — unguri locuitori ai comunei Treznea, în frunte cu moșierul Baji Francisc, cunoscând această împrejurare s-au dus pentru ziua de 8 septembrie 1940 în orașul Zalău, anume pregătiți pentru a participa la primirea trupelor maghiare.

Sunt serioase indicii pe lângă cele arătate mai sus, că la Zalău, la masa ce s-a dat în cinstea trupelor maghiare s-a hotărât de către comandantul Bat. 22 Grăniceri Debrefin, acuzatul locot. Akoși, la indemnul moșierului Baji Francisc, că acest batalion să se abată din drumul normal și să treacă prin comuna Treznea cu scopul de a extermina populația așezată în partea comunei numită „Măgura” — ce fusese expropriată din proprietățile moșierului Baji Francisc — precum și locuitorii indezirabili din partea veche a comunei, împreună cu locuințele lor.

Că exterminarea românilor din comuna Treznea a fost pusă la cale numai în ajun — în orașul Zalău, la instigarea acuzatului Baji Francisc, rezultă din următoarele indicii puternice, echivalând cu cele mai depline probe și anume:

a) Abaterea din drumul normal făcut de coloana acuzatului locotenent col. Akoși, de la care abatere trupele maghiare au revenit la ruta normală după săvârșirea atrocităților.

b) Trecerea trupelor maghiare printr-o anumită localitate era anunțată din timp, pentru ca „vitejii honvezii” să fie primiți cu tot fastul cuvenit, ori la comuna Treznea nu s-a făcut o asemenea anunțare, ci dimpotrivă, s-a dat de știre că această comună nu va fi „onorată” cu trecerea trupelor maghiare, iar ungurii au fost indemnati să meargă la Zalău pentru a nu scăpa prilejul de a le vedea. Așa se explică faptul că locuitorii de origine maghiară din Treznea, în frunte cu acuzatul Baji Francisc, s-au dus în dimineața zilei de 8 septembrie 1940 la Zalău pentru a participa la primirea trupelor maghiare.

c) Acuzatul Baji Francisc nu s-a întors în comuna Treznea în ziua următoare, deși știa că prin comuna sa de haștină vor trece trupele acuzatului locot. col. Akoși, această nereînțoarcere a lui constituind un indiciu puternic că a știut ce se pregătește, chiar la indemnul lui, și nu voia să fie prezent în comună pentru a nu fi deranjat cu intervenții din partea românilor, ceea ce l-ar fi determinat să ia o atitudine pe care nu o dorea nici într-o alternativă și nici în alta, mai precis dorea să lase mână liberă honvezilor să nimicească așezările de „valahi” de pe partea sa de moșie „Măgura”, instalate acolo prin sociala reformă agrară românească, iar pe de altă parte, în cazul când ar fi fost prezent în comună și nu ar fi luat măsuri de împiedicarea atrocităților — așa după cum îi era de altfel gândul — nu voia să fie eventual în viitor luat la răspundere pentru o atât de culpabilă omisiune.

d) S-a dovedit în cursul dezbaterilor că primii cicliști intrați în dimineața zilei de 9 septembrie 1940 au întrebat: „Aceasta este comuna Ördögkut?” [denumirea comunei Treznea în limba maghiară — nota editorului], de unde rezultă că aceștia căutau anume comuna Treznea, iar mai târziu, în cursul aceleiași zile și înainte de începerea masacrelor un ofițer din armata de hovezi s-a dovedit a fi perfect documentat asupra topografiei comunei, cunoscând atât denumirea de „Măgura”, cât și partea de hotar unde este așezată.

e) Nu se poate presupune cu temei că moșierul acuzat, Baji Francisc să nu fi auzit la Zalău că o parte din trupe se vor abate prin comuna Treznea — fie fiul său —, când plebea satului, compusă din Titkós Josif și consorții, cari nu participaseră la masa comună cu ofițerii știa (sic!) acest lucru, întorcându-se de la Zalău cu această veste.

f) Că masacrele de la Treznea au fost pregătite numai în ajun mai rezultă și din întâmplarea că este de neînchipuit ca locuitorii de origine maghiară din Treznea să fi fost îndemnați a merge la Zalău la primirea trupelor dacă planul inițial ar fi fost ca aceste trupe să treacă și prin comuna Treznea.

g) Un alt indiciu puternic despre pregătirea masacrelor și instigarea la aceste masacre, de către acuzații Baji Francisc, Titkos Josif, Varga Alexandru și Sütö Ioan, rezultă și din faptul că, în afară de așezările de pe Măgura — spini în ochii moșierului Baji — au fost arse din restul comunei numai acele așezări cu al (sic!) căror proprietari acuzații Baji, Titkos, Varga și Sütö aveau ceva de răfuit și cari așezări au fost arătate honvezilor de la caz la caz.

h) De asemenea un fapt important care constituie un indiciu puternic asupra prezumțiilor arătate mai sus este timpul scurt și preciziunea cu care s-a executat masacrele, precum și inscenarea cu focuri de arme trase din turnul biserici de către fiica preotului Costea, focuri de armă cari în realitate au fost trase din păduricea de salcâmi, situată pe moșia neexpropriată a acuzatului Baji, de către soldații cicliști anume trimiși în acest scop.

i) Participarea ca instigator a acuzatului Baji Francisc cari rezultă dintr-o împrejurare cu totul interesantă. Într-adevăr, martorul Mărcuș Vasile, fostul notar al comunei, a declarat că în urma dictatului de la Viena, atât familia sa cât și a preotului Costea, au intenționat să plece în Ardealul rămas României, dar au rămas pe loc la îndemnul acuzatului Baji Francisc și la asigurările acestuia că nu li se vor întâmpla nimic, și, într-adevăr, cu toate că în comună era foc și prăpăd, acest notar cu familia sa, precum și familia preotului Costea n-au fost masacrați și însuși martorul declară în depoziția sa la instrucție, menținută în instanță, că nu-și explica „minunea” prin care a scăpat. Această minune se poate explica numai prin indiciul puternic că Baji Francisc cu ocazia instigării, amintindu-și cu-vântul dat, a instruit pe soldați, prin comandantul lor, să nu ucidă aceste două familii. În alt mod nu se poate explica rămânerea, ca intelectualii, în viață, când tocmai intelectualii erau obiectul prim al masacrelor horticiste.

Că preotul Costea a fost ucis odată cu coborârea din podul casei, aceasta se poate data unei erori comise de soldați asupra persoanei lui.

Având în vedere că din actele de la dosar și din depozițiile martorilor audiați, sau din depozițiile citite în instanță, conform art. 304 proc. pen., rezultă că faptele imputate acuzatilor s-au desfășurat — în ordine cronologică — în modul următor:

Aproximativ între orele 8—9 din dimineața zilei de 9 septembrie 1940 și-a făcut apariția în comuna Treznea un grup mic de cicliști, cari au întrebat pe martorul Berkovits Mendel dacă aceasta este comuna „Ordögkut” și unde locuiește preotul reformat. Acești bicicliști au fost așteptați cam în mijlocul comunei de acuzații Titkos Iosif, Varga Alexandru și Sütö Ioan, cu care au intrat la preotul reformat Molnár Moise, după cum relatează martorul Sălăjan Ioan a Diacului.

La vreo două ore după aceasta au început să intre în sat grosul coloanei batalionului Ict. col. Akosi. Încă în timp ce se scurgeau coloanele au avut loc mai multe incidente, cum sunt: bătăia cu patul de armă a tânărului român Sabău Teodor a Bicului, împungerea cu baioneta a femeii Sălăgean Floarea, injurături, amenințări pentru că populația nu știe să vorbească ungurește și în fine avertismentul dat de un soldat — ce se desprinsese din coloana grupului — lui Mărcuș Vasile, soților Cosma și familiei preotului — în sensul ca să aibe grije că „soldații răi vin în urmă”.

Către amiază, în timp ce trupele se scurgeau pe șosea, 2 dintre bicicliștii ce intraseră la casa preotului reformat au însoțit pe acuzatul Sütö Ioan, ducându-se la mai multe case pe care le-a arătat acest acuzat, cum au fost casele locuitorilor Brumar Nicolae, zis Cula, și Peneg Gavril, care mai târziu au fost incendiate, iar familiile masacrate, după aceste indicări cei 2 soldați și-au continuat drumul, ieșind pe deal și intrând într-o pădure de salcâmi, proprietatea acuzatului Baji Francisc, situată înspre marginea comunei dinspre Zalău, deasupra drumului de intrare în comună. Nu peste mult timp s-au auzit niște împușcături, din această pădure de salcâmi (martorul Sălăgean Ioan a diacului). La aceste împușcături, soldații cari se aflau pe drum lângă biserica românească au răspuns cu focuri de armă, apoi au tras iar soldații din pădurice, și pe urmă au început focuri de armă pe toată raza comunei. Un grup de soldați cari stăteau în repaos, la intrarea în comună au primit comanda să se răspândească în trăgători, cei cu mitralierele au început să fugă înspre centrul comunei, iar peste puțin s-a auzit comanda că toți cei cu pistoalele (sic!) să meargă înapoi, la care comandă o mulțime de soldați, în cămăși și cu pistoalele (sic!) au început să fugă spre interiorul comunei și nu mult după aceasta s-au observat flăcări și fum din comună (dep. martorului Berkovits Mendel).

Soldații, în cămăși și cu mânecile suflecate erau conduși de civilii din comună pe la diferite case cărora le dădeau foc cu șomoioage de pae sau cu câlți, iar cei găsiți prin curți sau case erau împușcați pe loc (dep. martor. Costea Otilin <sic!>).

Astfel au fost uciși de către soldați în case, curți sau chiar pe drum următorii locuitori: Barjac Gherasim de 64 ani, Barjac Maria de 61 ani, Brumar Nicolae de 34 ani, Brumar Margareta de 31 ani, Brumar Aurelia de 5 ani, Brumar Victor de 9 ani, Lazăr Va-sile de 23 ani, Blaj Anastasie de 43 ani, Bărjan Maria de 61 ani, Brumar Maria de 30 ani, Brumar Gherasim de 8 ani, Brejan Verona de 56 ani, Bărjan Anastasie de 46 ani, Sălăjan Ana de 31 ani, Sălăjan Ioan de 2 ani, Sălăjan Teodor de 9 ani, Brumar Samuel de 76 ani, Brumar Maria de 58 ani, Boican Gavril de 31 ani, Băican Floarea de 28 ani, Caraba Daniel de 30 ani, Margaraș Vasile de 35 ani, Bărburaș Vasile de 58 ani, Crișan Anastasia de 57 ani, Curea Vasile de 27 ani, Curea Ana de 47 ani, Berkovits Benjamin de 68 ani, Berkovits Hermina de 68 ani, Zabo Ana de 30 ani, Lazăr Ana de 45 ani, Lazăr Angela de 19 ani, Ghiuruțan Ana de 40 ani, Ionuțec Gavril de 78 ani, Weisa Ștefania de 16 ani, Neil-prin Adolf de 16 ani, Blaj Dănilă de 52 ani, Dadrieș Ana de 52 ani, Sălăgean Gavril de 60 ani, Blindaș Dumitru de 42 ani, Sălăgean Anastasia de 32 ani, Sălăgean Gheorghe de 27 ani, Sântămărean Ioan de 24 ani, Labo Vasile de 17 ani, Jucan Ioan de 67 ani, Dărjan Nina de 54 ani, Buriuan Gheorghe de 78 ani, Rus Vasile de 30 ani, Negrean Ana de 65 ani, Bărjan Alexandru de 49 ani, Bărjan Ana de 16 ani, Jurcan Ioan de 21 ani, Sălăgean Floarea de 56 ani, preotul Costea Traian de 56 ani, Romișan Ilean (sic) de 79 ani, Bărjac Gligor de 74 ani, Oprea Ioan de 70 ani, Oprea Gavril de 21 ani, Barburaș Nicolae de ani, Vlaic Gavril de 54 ani și Stancu Vasile de 27 ani.

În urma acestor echipe de ucigași veneau alte echipe care ridicau pe cei rămași în viață, ducându-i spre marginea comunei în direcția pârâului morii.

După versiunea oficială dată de postul de jandarmi radio-emisiune Budapesta, trupele maghiare cari au intrat în comuna Treznea au fost atacate cu focuri de armă de fiica preotului Costea din turnul bisericii și de către alții din casele particulare, în realitate însă fiica preotului Costea n-a tras cu arma din turnul bisericii și n-a fost sancționată cu împușcarea, după cum pretinde comunicatul oficial, ci a fost împușcată fiica adoptivă a comerciantului evreu Bertkovits Mendel, ridicată din prăvălia numitului comerciant.

S-a dovedit că cei peste 200 de inși: bărbați, femei, bătrâni și copii în brațe, ce fuseseră adunați și duși spre executare la pârâul morii, au scăpat cu viață numai datorită intervenției de ultimul moment a unui general maghiar, care a mustrat aspru pe acuzatul lt. col. Akosi pentru mârșava lui faptă, declarând textual: „Cum acești moșnegi, aceste femei și acești copii din brațele mamelor au putut ataca armata?”. Trebuie să vă fie rușine pentru cele ce ați făcut. Aceasta este o rușine care va rămâne înscrisă pe obrazul armatei maghiare” (Depoziția martorului Mărcuș Vasile și alții).

S-a mai dovedit în același timp că pentru a ieși cu fața curată, acuzatul lt. col. Akosi a făcut un simulacru de cercetare, pentru a-și motiva pretextul pentru care a masacrat și incendiat comuna, iar generalul de omenie, care a salvat viețile celor ce urmau să fie executați la pârâul morii a fost scos peste o săptămână la pensie (Depoziția martorului Ferenczi Iuliu).

S-a dovedit de asemenea că din cauza căldurii produse de incendiile din jurul primăriei, în casa de fier a primăriei a făcut explozie o cantitate oarecare de dinamită ce fusese adusă în comună la începutul lunii august pentru o carieră de piatră din localitate.

Acest fapt a fost motiv de noi arestări, ca de exemplul notarul Mărcuș Vasile, care în urmă, însă — printr-o minune pe care nu și-o poate explica nici el — a fost lăsat liber, dar fierarul Bărjac Ioan, invalidul de războiu Ladrieș Teodor și vâd. de războiu Drejan Ana, în după-masa aceleiași zile, în timp ce trupele acuzatului lt. col. Akosi părăseau comuna Treznea, soldații unguri au aflat în hotarul comunei trei țărani români pe cari i-au înconjurat, prins și apoi i-au legat cu funia de tun, ducându-i până la Hida, unde pe doi, și anume: Indrieș Gavril și Oana Dănilă i-au împușcat, iar pe Bărjac Vasile după ce l-au bătut i-au dat drumul.

În timpul masacrelor, învățătorul Cosma Lazăr și soția sa Cosma Aurora, au reușit să se refugieze în comunele învecinate, dar la vreo două-trei zile, din ordinul acuzatului lt. col. Livasz (sic), comandant al plășii Zalău, au fost prinși în comunele Bădia și Agriș, unde i-au împușcat și îngropat pe hotar.

Acesta este șirul cronologic al traгіcelor asasinate și devastări săvârșite în septembrie 1940 în comuna Treznea — Sălaj, la care au participat acuzatul lt. col. Akosi, sublt. Vitez Koltai, sublt. Szabo Zoltan, stegar Gruppa Alexandru, sergentul Gruppa Anton și Baji Mihail, lt. Lovasz, Baji Francisc, Titkos Iosif, Sütő Ioan și Varga Alexandru.

Având în vedere că în ceea ce privește pe acuzatul lt. col. Akosi nu există, cei drept, probe că ar fi pregătit cu premeditare și că ar fi ordonat în prealabil masacrele, indiciile și prezumțiile arătate la începutul motivării capitolului Treznă, de la punctele a — i sunt însă mai puternice decât orice probe, în plus în sprijinul vinovăției sale mai pledează cu aceeași putere și următoarele indicii:

a) Faptul că echipele de militari cari adunau pe toți cei rămași în viață îi duceau în aceeași direcție, spre păraul morii, denotă că aceasta s-a făcut după un plan bine stabilit și întocmit înainte chiar de se fi întâmplat pretextul cu împușcăturile în păduricea de salcâmi.

b) Martorul Ferenczi Iuliu a declarat sub jurământ că în comună s-a tras și cu pușca grea, o armă asemănătoare — prin efectul ei — tunului și cu care nu se putea trage decât la ordinul comandantului de batalion, în speță la ordinul acuzatului lt. col. Akosi.

S-a dovedit că după primele împușcături din păduricea de salcâmi și după răspunsul prompt cu alte împușcături din centrul comunei, grupul de soldați care poposeau înaintea unor case mai izolate de la intrarea în comună, deși erau conștienți de faptul că din acele case nu s-a tras nici o împușcătură, totuși acelea au fost primele case în care au dus focul și moartea (dep. martorei Hus Maria, născută Bărbura), aceasta fiind un indice puternic că acelor soldați li s-a spus înainte, de comandantul lor, ce au de făcut.

Acuzatul lt. col. Akosi mai este vinovat și de omorârea altor 3 civili, dintre cari doi numiți, și anume Pop Ioan și Sălăgean Gheorghe din Treznă — asasiinați de soldații rămași reidentificați —, însă cari făceau parte în mod neîndoielnic din batalionul comandat de acest acuzat, pe Muntele Meseș, în dimineața zilei de 9 septembrie 1940 (dep. martorilor Ferenczi Iuliu, Pop Maria și Szabo Susana).

Acuzații sublt. Vitez Mocșary, sublt. Koltay, sublt. Szabo Zoltan, stegar Gruppa Alexandru și sergent Gruppa Anton și Bagi Mihail au ordonat și condus echipe sau au împușcat personal victime în timpul masacrelor de la Treznă, participând astfel ca autori materiali la aceste asasinat (dep. martorilor Berkovits Mendel, Feranoni Iuliu și alții).

Acuzatul lt. col. Lovasz a ordonat prinderea și împușcarea victimelor învățător Cosma Lazăr și soția (dep. mart. Mărcuș Vasile).

Acuzatul Baji Francisc a determinat pe acuzatul lt. col. Akosi ca să se abată din drum și să treacă comuna Treznă prin foc și sabie. Vinovăția sa de asemenea nu este dovedită cu probe, însă indiciile arătate la punctele a — i sunt o dovadă puternică în acest sens.

Acuzații Titkos Iosif, Sütö Ioan și Varga Alexandru au condus echipe de soldați determinând să aprindă casele celor cu cari erau în dușmănie și să masacreze pe locuitorii acestor case.

În ceea ce privește vinovăția acuzatului Titkos Iosif, aceasta rezultă din depozițiile martorilor Romișan Ana, Romișan Gavril, Pușcaș Vasile și Bârja Alexandru junior.

Acuzatul Titkos Iosif este acela care în timp ce se lucra la stingerea incendiului casei lui, aprinse din eroare, striga în gura mare că masacrele le îndură comuna Treznă din pricina că fiica preotului a tras cu mitraliera din turnul bisericii, deși știa că acest lucru nu este adevărat, ceea ce denotă că fuseseră (sic) pus la curent cu cele ce trebuia să se întâmple. Titkos Iosif, apoi este acela care a fost văzut la casa lui Romișan Gavril în timp ce honvezii i-o aprindeau, recunoscând el însuși acest lucru, scuizându-se cu naivul motiv că ar fi avut intenția să-i scoată iapa din grajd, pentru a o salva.

Tot acuzatul Titkos Iosif este acela care împreună cu acuzații Sütö Ioan și Varga Alexandru au așteptat pe primii bicicliști cari au intrat în Treznă și împreună cu ei au intrat la preotul reformat, bând și apoi plecând ficcare la misiunea sa ce i se încredințase.

Acuzatul Sütö Ioan este acela care a eșit cu cei doi bicicliști și a arătat casele locuitorilor Brumar și Pernes și apoi a condus echipa la masacru.

Acuzatul Varga Alexandru, pe lângă cele arătate mai sus s-a arătat foarte furios împreună cu Sütö, voind cu orice preț să scoată pe notarul Mărcuș și pe alții cari au rămas în viață, de sub protecția martorului Gal, care îi ascunsese în cămara de alimente a acuzatului moșier Baji Francisc.

Având în vedere că în ceea ce privește acuzatul Szabo Iuliu, zis Sofron, s-a dovedit numai atât, că după ce soldații prinseseră pe cei trei civili români și-i legaseră de tunuri, dându-l s-a amestecat, îndemnându-i să-i lovească.

Având în vedere că trupele maghiare au prins pe cei trei civili fără să fi fost instigat la aceasta pe acuzat, ci din propria lor inițiativă, este evident că vorbele rostite de acuzat nu au fost de natură a-i determina pe soldați la o acțiune mai drastică decât cea pe care o începuseră prin legarea civililor de tunuri.

Că, desigur, acest acuzat care se afla între trupele maghiare cu căruța cei fusesse rechiționată pentru transporturile (sic!) unor căști militare, nu putea să aibă o atare înrăpire

asupra rezoluțiunii acestor soldați încât aceștia numai la instigarea lui să comită atrocitățile întâmplute.

Că, așa fiind, tribunalul poporului a găsit că faptele ce s-au dovedit în sarcina acestui acuzat nu întrunesc elementele crimei de războiu, prevăzută de art. 2, lit. c. din Legea nr. 312/45 și, în consecință, a achitat pe acest acuzat.

Având în vedere că în ceea ce privește pe acuzatul Palagyi Francisc, de asemenea nu s-a dovedit că ar fi cooperat cu echipele militare la masacrarea populației din comuna Treznea. Într-adevăr, după cum rezultă din depoziția martorului Costea Otilia, în timp ce echipele umblau prin comună și masacrau populația, acuzatul Palagyi Francisc se afla la casa lui Gál Iosif.

Că, așa fiind, Tribunalul Poporului a trebuit să achite pe acest acuzat din lipsă de dovezi.

B. HUEDIN

Având în vedere că în ceea ce privește crimele săvârșite în orașul Huedin, s-a stabilit în fapt următoarele:

Orașul Huedin este populat în majoritate de locuitori de origine etnică maghiară, printre care trăiau și victimele: protopop Aurel Munteanu și polițistul Nicula Gh., primul ca și conducător sufletească al românilor ortodocși din Huedin, iar al doilea ca organ al autorității de stat.

S-a stabilit că înainte de dictatul de la Viena, victima protopop Aurel Munteanu, deși un om foarte cumsecade, comunicativ și popular, stând de vorbă cu fiecare cetățean al urbei în limba lui, și nefiind stăpânit de ură de rasă (depoziția martorului preot reformat Bokor Martin), totuși, făcând parte din Liga antirevizionistă română, și fiind bun orator, făcuse la timpul său imprudența să țină numeroase cuvântări cu caracter antirevizionist, cari în conștiința lor, deși poate nu era de natură a jigni sentimentele adevăraților cetățeni de origine etnică maghiară, totuși a ațâțat sensibilitatea locuitorilor de origine etnică maghiară cari având (sic!) mentalitatea șovină și cari abia așteptau momentul revanșei.

Având în vedere că în ceea ce privește pe a doua victimă, polițistul Nicula Gheorghe, este de asemenea evident că fiind un organ al autorității de stat, pentru (sic!) firea lucrurilor și prin misiunea pe care o avea, a trezit nemulțumiri în timpul funcțiunii sale, cari de asemenea așteptau ivirea momentului revanșă.

Că, desigur, aceste atitudini ale victimelor, cari nu s-au dovedit a fi manifestări ale șovinismului românesc, ci mai mult manifestări de mândrie națională, în creere normale și în mentalități ale unor cetățeni pașnici și democrați nu ar fi trezit nicidecum ideea de revanșă sau de depășire chiar a revanșei, ci această idee s-a putut naște numai în creere și mentalități morbide, fasciste, alimentate în această direcție de propaganda revizionistă de 22 de ani a fasciștilor hortiști și augmentată [?] și poate chiar declanșată de trupele fascisto-hortiste intrate în oraș.

Sub acest aspect trebuie să privească întâmplările tragice din ziua de 10 septembrie 1940 din Huedin, cari în mod cronologic vor fi expuse mai jos.

Maltratările izvorâte din spiritul de revanșă au început în orașul Huedin încă în dimineața celei de a doua zi după intrarea trupelor hortiste în oraș, fără să se mai pomenească de cele întâmplute chiar în ziua intrării, prin arestări, bătăi sporadice (cazul avocatului Alexandru Andrei, țărănul fruntaș Negru Iosif și Brânda Petru, spargeri de geamuri în scop de intimidare etc.).

În dimineața zilei de 10 septembrie 1940 acuzatul Ercsei Francisc, fiind beat, a ieșit dintr-o cărciumă cu doi soldați și s-a îndreptat înspre casa lui Negru Iosif Ghiuță, unde găsind pe fiul acestuia, Negru Gavril, acuzatul l-a bătut până la sânge. Intervenind vecinul Vereș Ioan Csiszar ca Negru Gavril să nu mai fie bătut, acuzatul și cu cei doi soldați au luat victima, târându-o până la casa lui Kis Alexandru, unde a fost legat[ă] de soldați într-o lemnărie, cu picioarele în sus, în postura de spânzurat, și unde un soldat i-a pus var nestins pe rană.

În aceeași zi, cam pe la orele 12, victima, protopopul Aurel Munteanu a pornit de acasă spre spital unde trebuia să celebreze ceremonia de înmormântare a unui soldat de religie răsăriteană. Așezându-se pe o bancă în apropierea unei tutungerii din piață în așteptarea crâșnicului (sic!) bisericii, la un moment dat a venit la el un soldat maghiar, care după cum se vede a fost anume trimis pentru a inhăța victima, și punându-i mai multe întrebări ca de exemplu: dacă îi place armata maghiară și dacă ar vrea să facă o călătorie la Budapesta, la care victima a dat răspunsuri corecte, acest soldat a invitat pe protopop să-l

însoțească până la un anumit loc, pentru a-i comunica anumite chestiuni. Victima nu s-a opus, ci a urmat pe soldat, care l-a dus până în poarta casei lui Negru Iosif, unde l-a dat în primire unui grup de civili îmbrăcați în costume naționale ungurești, din care grup au fost remarcați la început acuzatul Gal Francisc, Budau(sic!) Ioan Ghepü (sic?), Ercsei Francisc și Kudor Ștefan Hanzî. Acest din urmă acuzat a fost primul care l-a lovit din spate pe protopop cu o piatră la obrazul drept, iar ceilalți, ca la un semnal au tăbărât pe victimă, lovindu-l și târându-l cu forța în curtea casei lui Negru Iosif Ghiuța.

În timp ce-l loveau în stradă, înainte de a-l târa în curte, grupul bătaușilor se mărise și cu alți civili, printre cari acuzatul Bethlendi Francisc Gusas, Mátayás Ioan Bruma, Kovács Andrei, Máté Francisc și Kudor Ion Duka.

Că soldatul a fost trimis ca să înhațe victima s-a dovedit cu depoziția martorului Miklos Ferencz Mogradi, care a fost întrebat cu o clipă înainte de prinderea protopopului de către un soldat dacă îl cunoaște pe popa acela care a vorbit mult în timpul românilor, iar unul din unguri, cari stăteau cu martorul Miklos Ferencz Mogradi și Coposu a arătat soldatului pe victimă, care atunci stătea pe o bancă în fața tutungeriei.

Victima, protopop Aurel Munteanu a fost târât — după cum s-a arătat mai sus — în curtea casei lui Negru Iosif, și acolo a fost bătut în continuare, martorul Negru Gavril Ghiuța arată cum a auzit din casă de la el vocea protopopului Munteanu care striga în curtea casei lor că să-l impuște mai degrabă decât să-l chinuiască.

Cam în același timp cu prinderea protopopului Munteanu și în timp ce la intervenția unui ofițer ungar Negru Gavril fusese deslegat din [sic!] spânzuratărea din lemnăria lui Kiss Alexandru și dus în casa lui Veres Ioan Csizsăr, o ceată de soldați unguri au dus în această casă pe polițistul Nicula Gheorghe. Deodată cu soldații veneau și civilii, și la întrebarea soldaților că cine ce are cu polițistul, primii cari au sărit și l-au bătut au fost acuzații Kudor Ștefan Hanzî și Kovacs Francisc Csuci, cari după bătaie l-au dus și pe polițist tot în curtea casei lui Negru Iosif Ghiuța unde apoi au continuat să-l bată pe amândoi.

După ce cetele de bătauși au crezut că au bătut destul victimele, le-au scos în drum, le-au pus pe o căruță a unui român din împrejurările Huedinului, care se nimerise să treacă pe acolo, și s-au îndreptat înspre marginea comunei dinspre obor, spre locul numit „Akács”. La numărul celor cari inițial începuseră maltratarea victimelor s-au alăturat apoi o mare mulțime de civili și militari cari au însoțit acest cortegiu macabru pe tot parcursul străzii mari.

Pe tot parcursul drumului, aceste două victime au fost bătute crunt de către acuzații astfel acuzatul Budai Ioan Gyepü a împuns în fesă cu un par de vie pe victima protopop Munteanu, acuzatul Ercsei Francisc luase pălăria protopopului Munteanu într-un băț și o agita strigând: „De acum înainte nu-i mai tremură vorba, vorbind în piață”, și în același timp a lovit de mai multe ori victimele. Acuzatul Bartha Andrei a aruncat cu pietre în victime, acuzatul Kovács Andrei a lovit cu bastonul peste picioare pe victima Gh. Nicula, au mai lovit de asemenea pe victime cu bastonul și acuzatul Bethlendi Francisc Gusas, care în același timp striga: „Nici o brazdă, numai tot”, apoi au lovit și acuzații Derzsi Francisc și Szekeres Ioan junior. Când cortegiul a ajuns pe câmpul de la obor, ambele victime au fost trase jos de pe căruță și de acolo au fost târate de picioare încă vreo 50 de metri până la surpătura de mal de apă din marginea drumului. Aici victimele au fost bătute din nou cu bastoanele și cu picioarele de către acuzații: Gal Francisc, Mihály Alexandru, Ercsei Francisc, Máthé Ferencz, Kovács Andrei, Pocz Ioan, Kosma Andrei Guni, Derzsi Francisc, Ambrus Francisc junior, Budai Ioan Gyepü și Kudor Ioan Duka până când victimele au sucombat. Cel care a dat ultima lovitură cu parul în protopopul Munteanu a fost acuzatul Mihály Alexandru. Acuzatul Szekeres Ioan junior și-a însușit ceasul protopopului Munteanu, iar acuzatul Kovacs Andrei și-a însușit cizmele polițistului Nicula Gh. În timp ce unii pregăteau o groapă sumară pentru victime, acuzatul Pocs Ioan a vârat pe gâtul protopopului Munteanu o cârje de fier ruptă, având capătul cu așchii, apoi victimele au fost așezate una peste alta în groapa improvizată sub mal, după care au fost acoperite sumar cu pământ, iar acuzații au început să joace pe mormânt, cântând și chiuiind.

În timpul cât s-au petrecut crimele din Huedin, în oraș era instalată o formațiune de jandarmi însărcinată cu paza și menținerea ordinii, având de comandant pe acuzatul maior de jandarmi Pekete Paul, care nu numai că nu s-a interesat să împiedice aceste crime, dar nici la cererea văduvei protopop Munteanu nu a fost dispus să înceapă cercetări, și a încercat să o deruteze, spunând că protopopul Munteanu nu a fost omorât de nimeni, ci a trecut granița în România, iar mai târziu a refuzat să permită văduvei să ridice cadavrul soțului ei și să-l îngroape creștinește în cimitir.

Starea de fapt descrisă mai sus se desprinde din depoziția martorilor Negru Gavril Ghiuța, Handu Aurel, Coposu Gheorghe, Crișan Gheorghe, și din celelalte depoziții ale martorilor Lucreția Munteanu, dr. Pașca Vasile, Mikloș Ferencz Mogradi, soția lui Balint Francisc, Veres Ioan, Simula Nicolae, Farovici Iosif, Ciuma Ștefan, Cora Maria, Metes Nicolae, [Dreva Petru, Matias Gheorghe, Vereș Francisc Puiuț, Dreve Viorica și Dreve Traian, dr. Nagy, Nicolae și Lazăr Gheorghe, coroborate cu recunoașterile parțiale ale acuzaților.

IP

Având în vedere că în ceea ce privește masacrele din comuna Ip, jud. Sălaj, s-a dovedit că în ziua de 7 septembrie 1940, cu ocazia trecerii trupelor maghiare prin această comună s-a produs o explozie la capătul comunei în apropiere de casa morarului comunei, în urma căreia au murit doi ostași. În urma acestei întâmplări au fost arestate patru persoane în cauză, s-au (sic!) urmat cercetări stabilindu-se după vreo patru săptămâni că explozia s-a produs în urma unui defect de ambalaj al muniției, când cei patru indivizi arestați și cercetați de comandamentul militar din Șimleul Silvaniei de sub comanda lt. col. Lehoczky Carol au fost puși în libertate.

Poate dacă trupele acuzatului lt. col. Akoși nu ar fi săvârșit masacrele din comuna Nușfalău, Zalău, Muntele Meseș, Treznea și Hida, accidentul întâmplat la 7 septembrie 1940 în comuna Ip s-ar fi soldat cu arestarea și cercetarea celor patru români amintiți mai sus. Dar se vede că „bravurile” săvârșite de trupele acuzatului Akoși au trezit în alte suflete otrăvite cu venin, șovine și fasciste de (sic!) dorința de a imita aceste masacre. Numai așa se poate explica cum în timp ce la Șimleul Silvaniei nu erau încă terminate cercetările celor patru români arestați sub învinuirea că ar fi provocat explozia din căruța coloanei cu muniții, și după trecerea unei săptămâni de la data accidentului, lt. Vasvári Zoltán de sub comanda lt. col. Lehoczky Carol, comandant militar al orașului și plasei Șimleul Silvaniei, a plecat cu compania sa în ziua de 13 septembrie 1940 din comuna Nușfalău, unde era cantonat, spre comuna Ip.

În acest timp, deși în comuna Nușfalău se instalase postul de jandarmi maghiar cu competența și asupra comunei Ip, totuși așa-zisele gărzii naționale ale comunei Ip, înființate sub controlul moșierului Farago Ștefan și învățătorului Ujhelyi Adalbert, continuau să funcționeze. Aceste gărzii erau compuse din trei grupe, cari făceau serviciul alternativ, fiecare grupă într-o noapte. Grupa întâia era comandată de acuzatul Biro Emeric senior, grupa a doua de acuzatul Fazekas B. Paul, iar grupa a treia de acuzatul Csepei Alexandru. Fiecare grupă era compusă din 16 oameni, exclusiv comandantul gărzii, împărțite în două echipe egale, dintre cari prima făcea serviciul înainte, iar a doua echipă după miezul nopții.

În noaptea de 13 – 14 septembrie 1940 se afla de serviciu grupa comandată de acuzatul Biro Emeric senior. Comandantul grupei avea misiunea să verifice din când în când funcționarea acestor echipe.

Cum pe la orele 11 noaptea, deci înainte de a-și termina serviciul, oamenii din echipa întâia a grupei, a sosit tiptil în comună lt. col. Vasvári Zoltán cu compania sa, care îndată după sosire, cu colaborarea oamenilor din schimbul întâiu — și anume acuzatul Bereș F. Sigmund, Biro Emeric, junior, Kisfalusi Balint, Osz Árpád, Locz Mihai și Borzási Francisc — au înființat imediat posturi de pândă militară pe toată suprafața satului din 50 în 50 metri, pânțele fiind compuse din câte un soldat înarmat care ședea în șanț sau ascuns în buruieni, având consensul să nu lase să treacă nimeni afară de militari sau membri ai gărzii naționale însoțiți de militari. Parola era „hajnal” (dimineata).

După instalarea acestor posturi, câteva echipe de soldați conduse de acuzații cari făceau parte din echipa schimbului întâiu arătați mai sus, s-au dus pe la casele mai multor locuitori români sculând din somn și împușcând pe locuitorii: Butcovan Petre, Jolțea Dumitru, Sirca Flore senior, Chis Dumitru, Mureșan Dumitru, Nădășan Nicolae, Nădășan Ioan, Bozga Gavril, Bozga Ioan, și Sirca Dumitru, bătând pe unii locuitori. Astfel acuzatul Borzási Francisc împreună cu Biro Emeric junior au însoțit pe soldați pe strada principală spre comuna Porți, unde au împușcat — înainte de miezul nopții — pe locuitorii Sirac Flore, Dumitru Chiș, Nădășan Nicolae. Acuzatul Kisfalusi Balint a însoțit pe soldați pe strada ce ducea spre Camăr, unde a fost împușcat locuitorul Jorțea Dumitru, iar acuzatul Sos Mihai a însoțit soldații în restul comunei, unde au fost împușcați: Bozga Ioan, Bozga Gavril, Sirca Dumitru și Mureșan Dumitru, fapte stabilite din însăși relatările acuzaților la interogatoriile luate cu ocazia inspecției, din cari relatări la interogatorii rezultă în mod evident contribuția fiecăruia (sic!) acuzat

la indicarea caselor în cari s-au făcut masacrele înainte de miezul nopții, participare dovedită cu însăși misiunea în sectorul de patulare a fiecărui acuzat. Între timp au sosit (sic!) la sediul gărzii naționale acuzatul Biro Emeric senior ce fusese sculat în acest scop de către acuzatul Borzași Francisc, trimis fiind de Vasvári Zoltán. Acuzatul Vasvári i-a ordonat acuzatului Biro Emeric senior să pregătească 10 căruțe și 10—15 oameni pentru dimineața, în scopul îngropării victimelor ucise până atunci, apoi acuzatul Vasvári s-a prefăcut că se duce în vecini, la locul școlii primare, ca să se culce. Abia a plecat Vasvári și s-a auzit o rafală de mitralieră trasă din sat, după bubuitul căreia acuzatul Vasvári pretextând că locuitorii români ai comunei i-au atacat campania (sic!) „pe la spate”, furios s-a adresat oamenilor din corpul de gardă al comunei, și în special comandantului grupei din gardă, acuzatului Biro Emeric senior, spunându-i în formă că va incendia comuna, la care acuzatul Biro Emeric senior i-a răspuns să nu facă acest lucru căci comuna, în proporție de 70% este compusă din unguri, după care acuzatul Vasvári a simulat în continuare că va da foc numai la casele românești, iar acuzatul Biro a protestat din nou, spunând că nici acest lucru nu este posibil întrucât casele românilor sunt răsfirate printre cele ale ungarilor, atunci acuzatul Vasvári Zoltán a cerut acuzatului Biro Emeric senior să-i dea oameni din gardă care să arate soldaților casele românești, în scop de a fi împușcați românii, și de data aceasta acuzatul Biro Emeric senior n-a mai protestat ci s-a supus docil.

Astfel acuzatul lct. Vasvári a format 6 echipe de soldați în frunte cu câte un om din garda acuzatului Biro Emeric senior, cari făceau de pază după miezul nopții, și anume: acuzatul Csepei Francisc, Csepei Sigismund, Kisfalusi Alexandru, Bereș K. Vasile, Bereș Nicolae și Ösz Endre.

Echipele astfel formate au pornit fiecare pe străzile pe care trebuia să patruleze obișnuit civilul din gardă care era pus ca și călăuză. Astfel echipa în frunte cu Csepei Francisc a pornit pe drumul ce duce spre comuna Suplacul de Barcău. După arătările acuzatului Csepei Francisc, toți românii locuitori în acel cartier și cari au fost găsiți în casă au fost împușcați. Astfel și-au găsit moartea următoarele victime: Leonte Gheorghe de 26 ani, Leonte Ana de 23 ani, Nedeșan Ana de 38 ani, Nedeșan Iosif de 17 ani, Nedeșan Florica de 14 ani, Nedeșan Pavel de 8 ani, Nedeșan Rujana de 8 luni, Crișan Gavril de 28 ani, Crișan Ana de 24 ani, Filimon Sârb de 30 ani, Rus Gheorghe de 19 ani, Rus Vasile de 8 ani, Rus Floarea de 5 ani, Rus Maria de 1 an, Nedeșan Mihai de 45 ani, Nedeșan Floarea de 45 ani, Nedeșan Flore de 75 ani, soția lui Nedeșan Flore de 70 ani, Bârca Flore de 54 ani, Bârca Maria de 35 ani, Bârca Leontina de 15 ani, Bârca Flore de 13 ani, Bârca Pavel de 24 ani, Bârca Maria de 5 ani, Pinteana Ana de 70 ani, Mureșan Dumitru de 36 ani, Chiș Dumitru de 45 ani, Meze Floarea de 4 ani, Meze Petru de 17 ani, Meze Nicolae de 14 ani, Meze Iuliu de 8 ani, Cosma Gheorghe de 49 ani, Cosma Ana de 51 ani, Cosma Domnica de 17 ani, Cosma Iuliana de 15 ani, Cosma Susana de 19 ani, Cosma Steluța de 20 ani, Sârb Vasile de 75 ani, Sârb Ioan de 38 ani, Sârb Maria de 28 ani, Lupu Ioan de 50 ani, Lupu Floarea de 42 ani, Lupu Vasile de 13 ani, Lupu Ioan de 10 ani, Lupu Flore de 5 ani, Nedeșan Nicolae de 30 ani, Nedeșan Leontina de 26 ani, Nedeșan Viorica de 3 ani, Nedeșan Ioan de 35 ani, Leonte Gheorghe de 70 ani, Leonte Ghiță de 68 ani, Leonte Petru de 28 ani, Leonte Floarea de 40 ani, Leonte Rozalia de 21 ani, Crișan Anania de 68 ani, Crișan Filip de 21 ani, Crișan Mihai de 24 ani, Târpe Ana de 30 ani, Târpe Maria de 15 ani, Crișan Dumitru de 35 ani, soția lui Crișan Dumitru de 38 ani, Crișan Floarea de 65 ani, Crișan Ionel de 1 an, Gavriluț Maria de 65 ani, Gavriluț Maria de 36 ani.

* * *

Echipa în frunte cu Csepei Sigismund a mers prin cartierul bisericii și cimitirului. După indicațiunile date soldaților de acuzatul Csepei Sigismund au fost împușcați următorii locuitori: Crișan Ioan de 59 ani, Crișan Floarea de 52 ani, Crișan Petru de 21 ani, Crișan Ștefan de 23 ani, Jurcuț Ioan de 30 ani, Jurcuț Maria de 30 ani, Butcovan Floarea de 15 ani, Jurcuț Gheorghe de 10 luni, Butcovan Mihai de 43 ani, Butcovan Pulina de 1 an, Butcovan Maria de 17 ani, Butcovan Mihai de 9 ani, Butcovan Vasile de 11 ani, Butcovan Anuța de 3 ani, Mureșan Gheorghe de 32 ani, Chifor Maria de 60 ani, Mureșan Silvia de 11 ani, Sârcea Floarea de 45 ani, Sârcea Maria de 43 ani, Poruțu Vasile de 65 ani, și Poruțu Maria-Ana de 62 ani.

* * *

Echipa în frunte cu Kisfalusi Alexandru a mers pe drumul spre comuna Camăr. După indicațiunile date soldaților de acuzatul Kisfalusi Alexandru au fost împușcați următorii locuitori: Tuș Ilie de 75 ani, Tuș Ana de 34 ani, Crișan Ioan de 65 ani, soția lui Crișan Ioan

de 57 ani, Crișan Nicolae de 20 ani, Nedeșan Crăciun de 54 ani, Nedeșan Catița de 50 ani, Nedeșan Emilia de 25 ani, Nedeșan Rozalia de 8 ani, Berețean Petru de 62 ani, Berețean Ana de 50 ani, Berețean Pavel de 26 ani și Berețean Dumitru de 11 luni.

* * *

Echipa în frunte cu acuzatul Bereș Nicolae a mers pe drumul către Zăuani și după indicațiunile date soldaților de acest acuzat au fost impușcați locuitorii: Mureșan Gheorghe de 58 ani, soția lui Mureșan Gheorghe de 42 ani, Butcovan Floarea de 20 ani, Butcovan Petru de 11 ani, Butcovan Vasile de 9 ani, Butcovan Paulina de 5 ani, Udrițe Domnica de 30 ani, Udrițe Rozalia de 9 ani și Sârca Flore de 63 ani.

* * *

Echipa în frunte cu acuzatul Bereș K. Vasile a mers pe drumul de pe malul pârâului Barcău și după indicațiunile date soldaților de acest acuzat au fost impușcați următorii locuitori: Crișan Gheorghe de 48 ani, Crișan Floarea de 35 ani, Crișan Gheorghe de 18 ani, Crișan Ioan de 3 ani, Buboii Vasile de 54 ani, Buboii Floarea de 30 ani, Buboii Cornelia de 13 ani, Buboii Ana de 7 ani, Buboii Vasile Gheorghe de 5 ani, Buboii Rujana de 3 ani, Buboii Maria de 70 ani, Bocean Ioan de 65 ani, Bocean Maria de 62 ani, Bocean Vasile de 30 ani, Bocean Maria de 28 ani, Bocean Maria Floarea de 4 ani, Bocean Ioan de 2 ani, Sârb Ana de 48 ani, Sârb Victor de 19 ani, Bocean Ana de 60 ani, Bocean Vasile de 28 ani, Bocean Ana de 18 ani, Bocean Floarea de 15 ani, Nedeșan Vasile de 48 ani, Nedeșan Victor de 18 ani, Nedeșan Leontina de 6 ani, soția lui Brisc Teodor Gafia de 30 ani, Brisc Viorica de 5 ani, Hălmăgean Gavril de 58 ani, Hălmăgean Ioan de 72 ani, Hălmăgean Maria de 69 ani, Hălmăgean Vasile de 29 ani, Hălmăgean Pavel de 21 ani, Hălmăgean Gheorghe de 26 ani, Hălmăgean Maria de 32 ani, Bozga Iuliana de 26 ani, Bozga Dumitru de 5 ani, Bozga Maria de 3 ani, Crișan Florica de 13 ani și Pordea Ana de 43 ani.

* * *

Echipa de soldați în frunte cu locuitorul Ősz Andrei a pornit tot către pârâul Barcău pentru a executa românii dintr-un cartier alăturat acestuia care cădea în raza acuzatului Bereș K. Vasile, însă locuitorul Ősz Andrei, dându-și seama de gravitatea faptei lor și nevoind să-și asume o asemenea răspundere a declarat soldaților că el nu cunoaște casele românilor, deoarece este venit de puțin timp în comună. Astfel sus-numitul nu a indicat nici o casă în care soldații să intre și să ucidă. În schimb acuzatul Bereș K. Vasile, din sectorul învecinat, s-a oferit să arate el casele din sectorul ce-i fusese dat lui Ősz Andrei. Astfel după ce echipa lui Bereș K. Vasile și-au terminat sarcinile în sectorul său s-a contopit cu echipa cealaltă și au mers după indicațiunile acuzatului Bereș K. Vasile, omorând locuitorii români din sectorul ce-i aparținuse lui Ősz Andrei.

A doua zi dimineața, 14 sept. 1940, din ordinul acuzatului let. Vasvári Zoltán au fost scoși o mulțime de locuitori cu instrumente de săpat și au făcut groapa în cimitirul satului, o groapă lungă de 24 metri și lată de 4 metri. Alții (sic!) locuitori au fost scoși cu căruțele și au mers din casă în casă ridicând cadavrele și transportându-le la cimitir.

Cadavrele au fost aruncate în groapă în două șiruri, astfel că groapa fiind lată de 4 metri erau puși morții câte două (sic!) de-a lungul, cap la cap, încât doi morți acopereau lățimea gropii. Au fost excluse ceremoniile religioase de înmormântare, sicriile și poziția lor tradițională în care se așează un mort.

Împrejurimile comunei Ip

Având în vedere că trupele hortiste — pentru a-și justifica omorurile și fărâdelegile comise într-un teritoriu primit în sala Belvedere din Viena, din grația celor doi secundanți ai întemeietorilor fascismului european: Ribentrop și Ciano, teritoriu unde îi aștepta (sic!) o populație pașnică și neînarmată — au pretextat diferite atacuri prin surprindere și prin spate din partea acestei populații autohtone, asupra căreia urmau să pună stăpânire, și astfel la Treznea au pretextat că au fost atacați de fiica preotului român din comună, care ar fi tras asupra lor cu mitraliera din turnul bisericii românești, iar la Ip și-au motivat masacrele cu explozia unei grenade într-unul din carele trenului de luptă ale unei unități, explozie care însă în realitate se întâmplase de pe urma unui defel (sic!) de ambalaj și a negli-

jenței celor cari transportau lăzile cu grenadele. Dacă nu s-ar fi întâmplat masacre decât la Ip și Tresnea, cel care ar privi superficial aceste cazuri de nemaipomenită barbarie ar fi poate predispus să creadă că cel puțin în mod putativ hortiștii au putut să creadă că au fost atacați și prin urmare masacrele chiar dacă nu ar fi fost justificate, ar constitui totuși o depășire a legitimei apărări a trupelor hortiste, depășire scuizabilă prin imperiul temerii de care erau stăpânite aceste trupe.

Dar pentru binele adevărului și al dreptății și pentru a rămâne stigmatizate în istorie odioasele masacre ale „vitejilor cuceritori” la masa verde — și [ale] regimului hortist, s-au întâmplat și alte fapte, în alte localități, unde nu se mai pot susține nici de către acești odioși masacrați că ar fi avut motiv să le facă. Iată cum s-au întâmplat aceste fapte, cărora le lipsește chiar și pretextul:

În unele din aceste comune s-au identificat făptuitorii și parte din ei au fost chiar prinși și arestați, comparând în fața Tribunalului Poporului, iar în alte localități făptuitorii n-au putut fi identificați, rămânându-le însă amprente, adică efectele — ca să vorbească istoriei despre faptele lor și despre ei, ca reprezentanți ai unui regim.

Într-o hotărâre poate n-ar avea loc înșirarea unor fapte întâmplate, întrunind chiar elementele crimelor, atât timp cât făptuitorii au rămas neidentificați, dar într-o hotărâre ca aceasta, de proporție istorică, se cuvine a fi înșirate și aceste fapte, intrucât în fața Tribunalului Poporului pe lângă făptuitorii individuali mai există un acuzat oarecum imaterial, și anume, regimul.

În dimineața zilei următoare masacrelor de la Ip, o companie de honvezi sub conducerea unui căpitan, compania făcând parte din aceeași unitate a acuzatului Lehotczky Carol din Șimleul Silvaniei, și-a făcut apariția în comuna românească Marca, situată în vecinătatea comunei Ip.

Această companie a fost însoțită și de civili din comuna Ip, dintre cari unii erau îmbrăcați în haine militare, împrumutate de ocazie în scopul de a nu putea fi recunoscuți, așa după cum a fost acuzatul Ósz Árpád. În ziua de 15 și 16 septembrie 1940 acești militari sub conducerea lui Ósz Árpád drept călăuză și a lui Inczés Ștefan, ambii din comuna Ip, au împușcat pe câmp și în curțile locuitorilor doi evrei, 3 slovaci și 6 români.

Din extrasele de deces aflate la dosarul cauzei se poate vedea că numele celor împușcați sunt: Sumurlan Ioan, Balota Ilie, Ceipac Fani, Tap Dumitru, Chismanci Ioan, Fried Martin, Fried Ernest, Vlasovici Ștefan, Șuba Ioan, Balota Ioan, și un slovac rămas neidentificat, care nu era originar din această comună. Din aceleași extrase se poate citi și motivul împușcării acestor 11 persoane, și anume: „retorziune militară”. Iată, deci, că trupele hortiste, în virtutea inerției au mers cu principiul retorziunii și în comune unde nu aveau nimic de reprimat, pentru că nu numai că nu li se întâmplase nimic, dar nici măcar nu trecuseră trupe maghiare în aceste comune.

Prin actul de acuzare este acuzat și Fazekaș B. Paul din comuna Ip, pe motivul că ar fi luat parte, ca și complice, la călăuzirea trupelor maghiare în comuna Marca. Într-adevăr, s-a dovedit cu depoziția martorului Roșan Dumitru, că Fazekaș B. Paul a fost văzut cu trupele maghiare în comuna Marca, dar această apariție a lui s-a întâmplat la 3 zile după omorârea celor 11 persoane, când apoi în această comună nu s-au mai întâmplat masacre.

Acuzatul Fazekaș B. Paul era comandantul unei grupe a gărzii naționale din comuna Ip și mai fusese și plutonier în armata maghiară, astfel că se poate presupune că în această calitate a fost forțat de trupele maghiare să le însoțească în comuna Marca, dar intrucât în timpul când el a însoțit acești militari în comuna Marca nu s-a întâmplat nici un omor, Tribunalul Poporului cu drept cuvânt a stabilit că în sarcina lui nu s-au dovedit faptele imputate, și astfel a fost achitat de orice penalitate.

Pe aceeași linie de conduită, honvezii au intrat în ziua de 15 septembrie 1940 și în comuna Porți, conduși fiind de mai mulți civili din comuna Ip, printre cari a fost recunoscut acuzatul Csepei Alexandru, membru și el al gărzii naționale și comandant al grupeii a treia a acestei gărzii din comuna Ip.

Cu ajutorul acestui acuzat militarii unguri înarmați au prins și arestat 4 locuitori români și anume: Tagneș Ioan, Crăciun Pavel, Demian Ilie și Roșu Dumitru, pe cari i-au dus în fața sublocotenentului comandant al grupului de soldați ce intrase în comună. La ordinul sublocotenentului, un sergent rămas neidentificat, ajutat de alți militari, au descălțat pe acești locuitori, i-au legat și le-au aplicat lovituri în tălpile picioarelor.

Acești locuitori ar fi împărțit desigur soarta celor 11 victime din comuna Marca, dacă n-ar fi intervenit tocmai la timp, în fugă, și cu capul descoperit prin ploaie, directorul școlii primare și socrul preotului reformist din comuna vecină Leșmir, la intervenția energică a căruia, cei 4 locuitori români au fost lăsați liberi și astfel totul s-a soldat numai cu o

tentativă. În comunele Cerișa, Camăr, Cosniciul de sus, Hălmașd și Nușfalău, Plopiș s-au întâmplat de asemenea masacre odioase. Făptuitorii au rămas neidentificați, dar faptele lor — după cum s-a amintit mai sus — este bine să fie menționate și aici.

Astfel: în comuna Cerișa au (sic!) intrat în dimineața zilei de 15 septembrie 1940 cam aproximativ o campanie de honvezi, având de comandanți doi ofițeri cari n-au putut fi identificați. Acești soldați au adunat din comună o mulțime de locuitori români și i-au dus pe deal de lângă comună. În timpul străngerii locuitorilor, aceiași soldați au împușcat pe locuitorii: Ardelean Gavril, Silaghi Petru, Pizlea Vasile, Caritar Francisc, Caritar Andrei, Caritar Maria și Buboii Teodor.

Ajunzând apoi cu locuitorii adunați la dealul amintit, oamenii au fost înșirați în rând și numărați. Sergentul care i-a numărat a raportat ofițerului: „Sunt 64 de câini”. Ofițerul a ordonat apoi ca evreei să iasă dintre români, și astfel au ieșit 5 persoane, care au fost îndrumate sub pază pe celălalt versant al dealului. Apoi ofițerul a poruncit celor 59 de români rămași să fugă pe deal în jos, ceea ce românii au executat, iar soldații, la ordinul ofițerului, au deschis focul după ei ca la o vânătoare. Norocul celor proscrisi (sic!) în acest fel la moarte a fost că s-au tupilat la timp prin răpele și culele de teren ale dealului, astfel că numai un anume Herța Gavril din comuna Cosniciul de Jos a fost lovit mortal.

Concomitent cu această operațiune macabră, pe celălalt versant al dealului s-a procedat la fel cu cei 5 evrei, cu care ocazie au fost împușcați Fried Armin, Fried Iacob, Silberstein Samoil, Silberstein Iosif.

Această stare de fapt rezultă din depozițiile martorilor Ardelean Teodor, Steiner Margareta, Lech Vasile și din extrasele de moarte ale victimelor.

În aceeași zi de 15 septembrie 1940 aproximativ un pluton de honvezi au (sic!) intrat în comuna Camăr, conduși de un ofițer rămas neidentificat. Aici au strâns 4 locuitori români, a căror listă de nume o aduseseră cu ei, i-au așezat într-o căruță s-au prevăzut cu lopată, ciocan, hârleț, și astfel utilizați au dus pe cei 4 români în pădurea Zăuan din apropiere, unde i-au împușcat și îngropat pe loc. (Depozițiile martorilor Pușcaș Teodor și Maier Gheorghe).

În continuarea aceleiași activități criminale un grup de soldați de mărimea unui pluton s-au (sic!) dus în ziua de 16 septembrie 1940 în comuna Cosniciul de sus, unde au adunat mai mulți locuitori, pe care sub lovituri de armă i-au dus la primărie. Îndată a sosit și un ofițer, care nu a putut fi identificat și care a ordonat românilor adunați să intre în curte. În timp ce românii se îngrămădeau să intre pe poartă la ordinul ofițerului soldații au tras foc asupra grupului de români, omorând 8 persoane, și anume pe: Jurcuți Gheorghe, Moș Gheorghe, Repaș Vasile, Jurcuți Alexandru, Biriș Vasile, Silaghi Gavril, Roșan Vasile și Balotă Ioan, iar pe locuitorul Moș Teodor l-au rănit în abdomen, rămânând infirm toată viața.

În după amiaza zilei de 16 septembrie 1940 a venit o altă grupă de soldați, împușcând pe locuitorii: Pușcaș Gheorghe, Costelaș Flore, Tarcea Ioan, iar în ziua de 18 septembrie 1940 un alt grup de soldați au prins și împușcat pe locuitorul Costelaș Dumitru. În tot timpul masacrelor soldații erau însoțiți de civili din comunele vecine, rămași încă neidentificați, care le arătau casele românilor.

Faptele de mai sus sunt dovedite cu martorii: Cosma Gheorghe, Pușcaș Dumitru, Moș Teodor, Contraș Alexandru, și cu extrasele de deces anexate la dosarul cauzei.

Cu aceeași metodă descrisă mai sus, honvezii maghiari rămași neidentificați au ucis cu focuri de armă în 16 septembrie 1940 în comuna Hălmașd pe locuitorii: Sulec Paul, Mois Vasile a lui Andrei și Mois Vasile a lui Vasile, iar în dimineața zilei de 17 septembrie 1940 în aceeași comună și în același mod au fost împușcați locuitorii Maticec Francisc, Jurec Maria, Maticec Ghinățiu, Maticec Nicolae, Maticec Gheorghe, Maticec Berta și Maticec Francisc a lui Francisc, acesta din urmă în etate de numai 5 luni.

În dimineața aceleiași zile de 17 septembrie 1940 soldați unguri rămași neidentificați au intrat în comuna Nușfalău-Plopiș și fără nici un motiv au ridicat și împușcat pe locuitorul Laszlo Sofron, pe care apoi l-au îngropat pe câmp în afară de sat.

Masacrele din comuna Hălmașd și Nușfalău—Plopiș se dovedesc cu extrasele de moarte de la dosar.

Acestea sunt faptele honvezilor hortiști, cari grăesc despre intențiile de care au intrat acești honvezi în Ardealul căzut victimă combinației fasciste de la masa verde din palatul Belvedere din Viena. Ele nu lasă nici o îndoială asupra premeditării cu care regimul hortic a comis aceste masacre cu scopul bine definit, ca prin mijloace violente să intimideze populația autohtonă a ținutului primit cadou de la Hitler și Mussolini, pentru ca această populație să-și părăsească vetrele, iar ungurii să-și creeze o cât de mică majoritate în Ardeal, pentru a nu mai fi siliți să opereze în propaganda lor nesăbuită cu precare argumente de ordin istoric.

SĂNTIŢION

În noaptea de 16—17 septembrie 1940 a sosit în numita comună [Sântion] elevul plutonier, acuzatul Turcsányi Tiberiu, în fruntea unui grup de soldați. Având ură veche pe familia Tipanu, care locuia la o fermă din apropierea comunei, acuzatul Szöke Alexandru — pentru că erau mari români — (sic!) îi denunță la primul acuzat, Turcsányi Tiberiu. Înțelegeți să se răz bune, ambii au plecat în miez de noapte la ferma victimei și sub pretextul că voiesc să facă percheziție domiciliară, pentru a găsi arme ascunse au scos afară din casă pe Tipănuț Gheorghe senior și pe fiii lui Gheorghe și Petru.

După ce acuzatul Tarcsanyi i-a înjurat că au fost mari români a tras în fiecare câte 2 gloanțe de revolver. Toți trei au căzut la pământ, însă victima Tipănuț Gheorghe junior, dând semne de viață a fost lovit în cap cu tocul sandalei, având potcoavă de fier, de către acuzatul Szöke Alexandru, iar plutonierul Turcsanyi îl lovea și el cu revolverul în cap. La fel a procedat acuzatul Szöke Alexandru și cu cele 2 victime: Tipănuț Gheorghe tatăl și fiul acestuia, Petru.

În urma leziunilor suferite, Tipănuți Gheorghe senior și fiul său Petru au murit în cursul zilei următoare în spitalul din Oradea, iar Tipănuț Gheorghe junior a fost salvat. În furia lui acuzatul a lovit cu revolverul și cu picioarele și pe soția lui Tipănuț Gheorghe senior, care ieșise din casă pentru a-i ruga să-i ierte, în timp ce fetele au fugit înspăimântate prin fereastră.

Papetele sunt dovedite cu martorii: v.ăd. lui Tipănuț Gheorghe senior și Tipănuț Gheorghe junior și cu dosarul de cercetări al Tribunalului Bihor, anexat cauzei.

Comuna SUCUTARD

În luna septembrie 1940, în urma dictatului de la Viena, comuna Sucutard, ca [și] restul Ardealului de Nord, este ocupată de unitățile armatei ungare. Aici își are domeniul contele Vass Albert și familia, cari purtau ură neîmpăcată românilor cari primiseră de la Statul Român prin reforma agrară, o bună parte din moșia sa.

Mănat de această ură șovină el intervine prin locotenentul Pakucs, comandantul militar al comunei, să fie arestat fostul primar român, Mărginean Petru, în care acuzatul Vass Albert vedea pe principalul vinovat în aplicarea reformei agrare, arestând odată cu el și pe fata sa adoptivă, Mureșan Mărioara, pe atunci elevă la școala normală.

La intervenția sa sunt arestați locuitorii români Moldovan Iosif și Căț Ioan, cari prin anul 1938 au avut îndrăzneala de a porni proces penal împotriva contelui Vass Albert pentru leziuni corporale. Odată cu dâșii au fost arestați comerciantul Rozenberg — motiv că ar face speculă — și cumnatele sale Mihaly Estera și Rozalia bănuite de contele Vass pentru activitate comunistă și denunțatoare la autoritățile românești față de acuzat, suspectat pentru activitate iredentistă.

Arestații Mărginean Petru, Mureșan Mărioara și Rosenberg Jacob, după interogatoriul luat de plutonierul Polgar, care i-a bătut pe ambii bărbați cu cruzime, au fost eliberați.

Au fost însă menținuți în arest cei doi săteni: Moldovan Iosif și Căț Ioan, precum și surorile Mihaly, ultimele fiind duse pe la ocolul contelui Vass pentru a fi recunoscute.

Toate intervențiile făcute de Rosemberg Jacob singur, sau împreună cu comerciantul Ordentlich Géza — un bun cunoscut al contelui Vass — de a scăpa pe cumnatele sale, au rămas infructuoase. Tot cu același rezultat s-a reîntors de la acuzat locuitorul Pușcaș Ioan, care a mers să implore milă pentru Câți Ioan.

În ziua de duminică, 22 septembrie 1940, pe când lumea ieșea din biserică, cei 4 arestați au fost duși sub pază militară în comuna Țaga, unde a doua zi dimineața au fost împușcați și aruncați în groapă comună.

Rolul și vinovăția acuzaților Vass Albert, Vass Andrei, lct. Pákucs și plut. major Polgar este precis arătat de către martorii Rosenberg Jacob, Mărginean Petre, Mureșan Marioara Moldovan Susana și alții indicați special în dosarul cauzei.

MUREȘENII DE CÂMPIE

Numita comună este situată la aproximativ 7 km distanță de comuna Sucutard, și în timpul masacrelor de aici, la Mureșenii de Câmpie de afla cantonat un grup de soldați din armata maghiară, sub comanda locotenentului Csordás Gergely, din regimentul 19 honvezii din Nyiregyháza.

Aici era preot român Andrei Bujor, având soție și 3 copii, și la casa și curtea lor cantonasă mai mulți soldați, cari se duseseră acolo la jafuri. Îngrijorat de cele ce vor urma, căci militarii erau agresivi, preotul a plecat la Cluj pentru a solicita intervenția comandamentului militar, însă neobținând nici o promisiune, în seara zilei de 20 septembrie 1940, pe la orele 10, sosește acasă descurajat.

Înainte de a sosi este pândit pe șosea de acuzatul locotenent Csordas Gergely, și imediat trimite încă în aceeași seară o patrulă de 12 soldați înarmați la casa preotului Bujor cu ordinul precis de a-l extermina împreună cu toată familia, precum și cu cei arestați în aceeași după masă: Gurzău Ioan cantor, Gurzău Valeria soția acestuia, Petrea Natalia, soția învățătorului, Petrea Gheorghe, Ana Miron, soacra acesteia, și Petrea Rodica, copilul de 5 ani al învățătorului și menținut sub pază în casa preotului.

Soldații trimiși la casa preotului, conformându-se ordinului primit, impușcă pe toți cei mai sus arătați, și anume pe membrii familiei preotului prin camerele de culcare, iar pe ceilalți prin curte, împărțind aceeași soartă și servitoarea preotului unguroaica Juhasz Sarolta.

Toate victimele, în număr de 11, sunt îngropate în aceeași noapte în curtea casei preotului român, într-o groapă improvizată, și dimineata, sosind acuzatul locotenent Csordas Gergely la fața locului, i se raportează executarea ordinului.

Faptele de mai sus și vinovăția acuzaților sunt dovedite cu martorii: Mănecan Todică, Divricean Nichita, Bujor Viorica, Olivie Delcu, Gurzău Vasile, Puia Alexandru și Peștean Vasile.

Din probațiune administrativă s-au dovedit că locot. Csordas Gergely a fost instigat de a săvârși crimele de mai sus de către acuzatul Vass Albert în comuna vecină Sucutard, căci contele avea supărare pe părintele Bujor din cauza unui teren de vânătoare și pentru că vedea în dânsul un mare român.

Rolul acuzatului Kőrösi Iosif însă nu a fost determinant pe lângă acuzatul locot. Csordás Gergely în săvârșirea masacrelor prezența lui continuă pe lângă primul se explica prin cunoașterea limbei ungare, fiind astfel întrebuințat ca tâlmaci, fapt pentru care Tribunalul Poporului l-a achitat din lipsă de dovezi. Având în vedere că s-a stabilit înaintea Tribunalului Poporului, așa cum s-a arătat mai sus, că acuzații, fără deosebire, au comis aceste crime ale lor cu intenția și în scop de persecuție și din motive rasiale.

În drept

Având în vedere că faptele săvârșite de acuzați intrunesc elementele crimei prevăzute de art. 2, lit. c, din Legea 312/1945 pentru crime de războiu, care are următorul conținut anunțat în ședința publică, sunt vinovați de dezastrul țării prin săvârșirea crimei de războiu cei ce au ordonat sau săvârșit represiuni colective sau individuale cu scop de persecuție politică sau din motive rasiale asupra populației civile.

Că, în general vorbind, s-a dovedit în fața acestui Tribunal al Poporului că toți acuzații condamnați au săvârșit cu intenție crimele în scop de persecuție politică și din motive rasiale.

Având în vedere că, luând în parte fiecare din acești acuzați, conform participației lor la săvârșirea crimelor arătate mai sus, acestea se încadrează în dispozițiunile textului enunțat, după cum urmează:

1. Acuzatul Szinkovits Zoltán s-a dovedit a fi instigat soldații maghiari la prinderea și masacrarea celor 11 victime în ziua de 8 septembrie 1940 în comuna Nușfalău, jud. Sălaj, fapt prin care este a se califica de instigator la aceste crime și a se pedepsi potrivit art. 3, alin. 2, comb. cu al. 4, al aceluiași articol, cu pedeapsa de bază prevăzută pentru autorii crimelor și fiind un factor determinant în comiterea masacrelor din Nușfalău, iar fapta fiind de o gravitate apreciabilă, Tribunalul Poporului a apreciat că din cele două pedepse coordonate prevăzute de Legea acestui acuzat este a i se aplica pedeapsa cu moartea.

2. Acuzatul Baji Francisc, moșier din comuna Tresnea, jud. Sălaj este acela care a instigat pe acuzatul lct. col. Akoși ca să se abată de la drumul normal și să masacreze populația pașnică a comunei Tresnea, faptă care de asemenea se încadrează în dispozițiunile art. 32 alin. 2 și 4, din legea specială și cu considerare la gravitatea faptelor Tribunalul Poporului a apreciat că este cazul a i se aplica pedeapsa capitală.

3. Acuzatul Vass Andrei, moșier din comuna Sucutard, și fiul său Vass Albert, sunt acei cari au determinat prin instigare masacrarea familiei preotului Bujor din comuna Mureșenii de Câmpie, fapte cari se pedepsesc în conformitate cu art. 3, alin. 2 și 4, din legea specială, cu pedeapsa cu moartea.

4. Acuzatul lct. col. Ákosi este acela care a ordonat și condus masacrarea populației civile în comuna Tresnea, Zalău, și Muntele Meseș și Hida, fapte cari încadrează ca autor moral ale (sic!) acestor masacre, pedepsibil cu pedeapsa cu moartea, prevăzut de art. 3, alin. 2 din lege.

5. Acuzații: sublt. Vitéz Mocșari, sublt. Koltay, sublt. Szabo Zoltán, stegar Gruppa Alexandru, sergent Gruppa Anton și sergent Bagi Mihail, toți din Batalionul 22 grăniceri Debrețin, de sub comanda lct. col. Ákosi, sunt vinovați că au luat parte efectivă ca autori principali la masacrarea populației comunei Tresnea și astfel faptele lor fiind pedepsibile conform art. 3 alin. 2 din lege, Tribunalul Poporului a apreciat, față cu ferocitatea cu care au condus și făptuit masacrele că este a li se aplica maximum de pedeapsă dintre cele două pedepse coordonate și anume: pedeapsa cu moartea.

6. Acuzatul lct. col. Lovas s-a făcut vinovat de uciderea învățătorului Cosma Aurel și soția acestuia din comuna Tresnea, prin aceea că în calitate de comandant militar al plasei Zalău, venind la vreo trei zile după masacre prin comuna Tresnea și auzind că Cosma Aurel s-a salvat prin fugă, deși era conștient de nevinovăția lor, totuși a dat ordin să fie urmăriți, prinși și împușcați, ceea ce s-a întâmplat. Fapta lui este pedepsibilă conform art. 3, alin. 2, din lege, cu pedeapsa maximă.

7. Acuzații Gáll Francisc, Mihai Alexandru, Pocs Ioan și Budai Ioan Gepű sunt acei cari au avut partea leului la uciderea victimelor protopop Aurel Munteanu și poliștului Nicula Gheorghe din Huedin. Într-adevăr, despre acuzatul Gáll Francisc s-a dovedit, după cum s-a arătat mai sus, că în timp ce macabru cortegiu străbăteau (sic!) strada mare de la casa lui Ghiuța spre „Ákacoș”, acesta se erijase în șef al expediției, ceea ce denotă că a fost unul din principalii coautori.

Despre acuzatul Mihály Alexandru s-a dovedit nu numai că a fost tot timpul printre schingiunitorii victimelor, ci el a dat ultima lovitură, așa-zicând de grație, protopopului Aurel Munteanu, deci nu poate fi altfel clasat decât coautor principal.

Tot la fel s-a dovedit și despre acuzatul Pocs Ioan că a fost unul din coautori cei mai feroce care, spre a se încredința că victima protopop Aurel Munteanu a murit cu adevărat i-a vârat pe gât o cărje de fier, iar în ceea ce privește acuzatul Budai Ioan Gepű, el a fost acela care în timp ce victimele erau duse pe strada mare spre „Ákacoș” a împuns pe protopopul Munteanu în fesă cu un par.

Având în vedere că Tribunalul Poporului a apreciat că acești acuzați au avut o participare mai efectivă și mai determinantă a morții victimelor, i-a considerat ca autori principali și le-a aplicat pedeapsa cu moarte prevăzută de art. 8 alin. 2 din lege.

8. Acuzații lct. col. Lehoteczky Carol și lct. Vasvári Zoltán sunt aceia cari, primul în calitate de comandant militar al plasei Șimleul Silvaniei, a ordonat, iar al doilea în calitate de comandant al companiei (sic!) cantonate în comuna Nufsalău au executat masacrele întimplat în noaptea de 14—14 septembrie 1940 în comuna Ip, precum și din împrejurimile comunei Ip și anume: din comuna [comunele] Cerișa, Marca, Camăr, Cosmicul de Sus, Hălmajd și tentativa din comuna Porț.

Faptele lor se încadrează, ca și al tuturor celorlalți acuzați în dispozițiunile art. 2 pct. e, din lege, și în conformitate cu art. 3, alin. 2, din lege, Tribunalul Poporului a apreciat că este a li se aplica pedeapsa cu moartea.

9. Acuzații elev plut. Turcsanyi Tiberiu și Szöke Alexandru sunt autorii materiali ai omorării și rănirii membrilor familiei Tipănuți din comuna Sântion, jud. Bihor, fapte cari se încadrează în dispozițiunile amintite mai sus și cari Tribunalul Poporului a apreciat că sunt posibili a se pedepsi cu pedeapsă capitală.

10. Acuzatul lct. Pakucs este cel care la instigarea acuzaților Vass Andrei și Albert a masacrat 4 victime în comuna Sucutard. Iar acuzatul locot. Csordás este autorul măcelării familiei preotului Bujor din comuna Mureșenii de Câmpie.

Tribunalul Poporului a apreciat că aceste fapte precise și dovedite sunt a se pedepsi cu moartea.

11. Acuzații Kovács Francisc Czucsi, Ercsei Francisc, Kovács Andrei, Máthé Francisc, Kudor Ioan Duka, Cozma Andrei Guzi și Szekeres Ioan s-au dovedit că au fost printre primii care au prins dintr-un început pe victima protopop Aurel Munteanu și deci dacă nu s-a dovedit că ar fi dat loviturile mortale victimei, ci numai lovituri mai mici cu pietre și cu bastoane mai subțiri, totuși sunt incontestabili factorii determinanți în cauzalitatea acestor crime, întrucât dacă ei nu ar fi acostat victimele și nu ar fi instigat soldații să meargă să le (sic!) aducă pe victima protopop Aurel Munteanu nu ar fi fost dată nici ocazia manifestării criminale a tumultului.

Aceasta (sic!) a fost considerentul pentru care Tribunalul Poporului a apreciat că acestor acuzați, chiar dacă nu li se aplică pedeapsa cu moartea, trebuie să fie pedepsiți cu cealaltă pedeapsă de bază prevede art. 3, alin. 2 din lege, anume cu muncă silnică pe viață.

Considerând că ceilalți participanți la omorârea celor două victime din Huedin nu pot să fie considerați decât ca participanți secundari, și anume complici, Tribunalul Poporului i-a încadrat după cum urmează:

12. Acuzatul Bethlendi Francisc Gusaș, fiind dovedit că a luat parte la lovirea victimelor din Huedin și că în timpul ce lua parte la aceste loviri striga: „Nici o brazdă, numai tot’’, este evident că trebuie încadrat printre complicitii acestor măcelari.

Acuzații Bartha Andrei, Derszi Francisc și Ambrus Francisc de asemenea au ajutat la comiterea crimelor din Huedin prin loviri însă care au fost în măsură mai mică decât ale acuzatului Bethlendi Francisc Gusaș.

Acuzatul Kudor Ștefan Hanzi s-a dovedit a fi participant într-o măsură mai mică la maltratarea protopopului Munteanu Aurel prin lovirea lui cu o piatră în poarta casei lui Negru Iosif Ghiuță și de asemenea a luat parte la prima maltratare a polițistului Gheorghe Nicula, întâmplată în casa lui Veres Ioan Csizár.

Considerând că faptele acestor acuzați sunt a se califica conform art. 2, alin. 2 din legea nr. 312/1945, comb. cu art. 121 din codul penal.

Că în ceea ce privește pedeapsa, aceștia sunt de a se pedepsi în conformitate cu art. 3, alin. 2 și 6 din legea specială, comb. cu art. 12 din codul penal, adică cu o pedeapsă mai ușoară cu un grad decât autorii principali.

Considerând că Tribunalul Poporului a apreciat că autorilor principali li se cuvenea, unora, moartea, iar altora munca silnică pe viață.

Având în vedere că gradul următor de pedeapsă este munca silnică pe timp de 5—25 ani

Că Tribunalul Poporului, la măsurarea pedepselor acestor acuzați a avut în vedere art. 157 cod. penal, și anume pentru acuzații: Bartha Andrei, Derszi Francisc și Ambrus Francisc, a considerat cu circumstanță faptul că nu ei au fost inițiatorii acestor omoruri, ci au fost atrași spre participare oarecum de psihologia mulțimii, la care desigur s-a adăugat firea lor impulsivă și educația fascistă-șovină.

În ceea ce privește pe acuzatul Bethlendi Francisc Gusaș, s-a avut în vedere aceiași circumstanță atenuantă, însă în mai mică măsură, întrucât participarea lui s-a dovedit a fi fost în mod mai mare măsură (sic!) decât a celor trei acuzați de mai sus deoarece el a fost acela care îndemna lumea din jur prin strigăte: „Nici o brazdă, numai tot’’,

În ceea ce privește pe acuzatul Kudor Ștefan Hanzi este adevărat că s-a dovedit vinovat prin cele arătate mai sus, dar Tribunalul Poporului a apreciat că acest acuzat n-a mai fost văzut participând la maltratarea ulterioare sau însoțind cortegiul spre „Akács’’, și astfel i-a aplicat minimul prevăzut pentru munca silnică pe timp mărginit.

13. Acuzator (sic!) maior Fekete Paul, care a patronat omorurile de la Huedin se încadrează în dispozițiunile art. 2, lit. e, și se pedepsește conform art. 3, alin. 2 și 6 din legea nr. 312/1945, pentru complicitate comb. cu art. 121 și 123 cod penal.

Acuzatul plut. maj. Polgar, care a secondat pe acuzatul lt. Pakucs în maltratarea făcută înainte de uciderea victimelor din comuna Sucutard, se încadrează și este a se pedepsi ca și acuzatul precedent.

Tot la fel și acuzatul Sütő Ioan, care a ajutat echipele militare din comuna Tresnea, arătându-le casele celor ce trebuiau a fi incendiate și ale cărei proprietari trebuiau să fie măcelăriți.

De asemenea și acuzatul Csepei Francisc, Bereș K. Vasile, Ösz Arpad și Pincse Ștefan fiind cei mai zeloși auxiliari ai echipelor militare de masacru din comuna Ip și împrejurimi, li s-a aplicat maximum prevăzut pentru munca silnică pe timp mărginit, ca o pedeapsă cu un grad mai ușoară decât cea cuvenită autorilor.

14. Acuzații Borzași Francisc, Biro Emeric junior, Bereș F. Sigismund, Kisfalusi Balint, Csepei Sigismund și Soos Mihai au fost participanți auxiliari ai echipelor militare la

masacrele din comuna Ip, însă fiind mai puțin zeloși decât grupul precedent Tribunalul Poporului a avut aceasta în vedere la măsurarea [evaluarea] pedepsii.

15. Acuzatul Varga Alexandru a fost acela care împreună cu Sütő Ioan stăruia la expulzarea notarului Mărcuș și a altor români din Tresnea din cărara de la conacul moșierului Baji, unde îi ascunsese martorul Gáll Iosif, pentru ca să nu fie expuși furiei celor care masacrau prin comună, întrucât însă nu s-a dovedit a fi avut o participare directă, Tribunalul Poporului apreciind, a găsit că este a se condamna 10 (zece) ani muncă silnică.

16. Acuzații Szabo Ioan și Fabian Ioan, cari au ajutat pe honvezii unguri la masacrarea celor două femei din grupul celor 11 români la Nusfalău sunt a se califica conform art. 2, lit. e, și a se pedepsi conform art. 3, alin. 2 și 6 din legea nr. 312/1945 comb. cu art. 121 și 123.

17. Acuzatul Biro Emeric senior, deși putea împiedica printr-un singur cuvânt masacrul din comuna Ip, s-a complăcut, totuși, în postura de a lăsa mână liberă acuzatului locot. Vasvari și i-a dat chiar ajutor, îngăduind oamenilor din așa-zisa gardă națională să indice militarilor casele românești, deși putea să le interzică aceasta, fără ca să-i fie teamă că lui, ca ungur, nu i se putea întâmpla vreo rău.

Acest acuzat este acela care după distribuirea echipelor a fost prezent la primele împușcături ale echipei condusă de Boros K. Vasile și cu toate că a văzut, deci, despre ce este vorba, nu a ordonat oamenilor lui din gardă să nege arătarea caselor românești ci a plecat liniștit spre casă. Fapta lui se încadrează în dispozițiunile arătate mai sus și se pedepsește conform art. 3, alin. 2 și 6 din legea nr. 312/1945, comb. cu art. 121 și 123 cod penal și fiindcă a depășit vârsta de 60 ani s-a făcut și aplicarea art. 31 din codul penal.

18. Fapta acuzatului Csepei Alexandru, de a fi condus o echipă de militari în comuna Porți, Sălaj, cu scopul de a extermina populația românească de acolo, întrunește elementele tentativei crimei de război prevăzute de art. 2, lit. c, și se pedepsește în conformitate cu art. 3, alin. 2 și 6 din legea nr. 312/1945, comb. cu art. 121 și 123 cod penal cu art. 96 și 97 cod penal.

19. Acuzații Kisfalusi Alexandru și Beres Nicolae au fost găsiți vinovați pentru fapte ce se încadrează în aceleași texte ca și cei de mai sus, dar întrucât amândoi, primul în măsură mai mică, au comis intenționat indicarea câtorva case românești din sectorul lor, fapta lor a fost de natură a determina convingerea Tribunalului Poporului că acestor doi acuzați este cazul să li se aplice circumstanțe ușurătoare.

Având în vedere că dintre cei 62 de acuzați rămași spre judecare numai 25 acuzați s-au judecat în stare de arest, iar restul au fost judecați în contumacie, conform normelor prevăzute pentru acești acuzați.

Considerând că după cum s-a arătat încă la începutul considerentelor acestei hotărâri, deși faptele arătate mai sus au fost comise de persoane diferite și la intervale diferite, totuși, întrucât ele au fost comise în executarea aceleiași rezoluțiuni criminale formată în creierul fascisto-șovin al păturilor conducătoare de atunci, faptele prevăzute au legături strinse între ele și, de altcum, se încadrează perfect în același text de lege, și anume în art. 2, lit. e.

Considerând că toate faptele acuzaților intră în noțiunea ilegală a crimei de război, cari au adus la dezastrul țării, întrucât prin săvârșirea acestor atrocități regizate din umbră, în ultima instanță de hitlerismul criminal, nu s-a făcut altceva decât s-a atătat ura de rasă la ambele popoare — români și maghiari — care ură apoi a fost utilizată de Hitler prin promisiunile ce le făcea reformatoare la Ardeal, atât lui Horthy, cât și lui Antonescu, cu cari pricină a reușit să-i determine să intre în războiul anti-sovietic, ducând prin aceasta țările respective la dezastru.

Având în vedere că apărarea s-a pus pe punctul de vedere ca, în speță, nu se poate aplica legea specială nr. 312/1945, întrucât la aceasta s-ar opune principiul clasic al neretroactivității penale, consfințit prin art. 1 din codul penal.

Considerând că această susținere a apărării nu poate fi luată în seamă, deoarece pe de o parte faptele săvârșite de acuzați sunt de un caracter vădit criminal, chiar după dreptul comun, și au fost de natură de a trezi în acuzați cunoștința că va veni un timp când vor trebui să răspundă de aceste fapte ale lor, iar pe de altă parte au fost avertizați în repetate rânduri de reprezentanții națiunilor unite prin emisiuni radiofonice că purtarea lor neomenoasă va atrage după sine pedepsirea, dar în ultimă instanță acuzații trebuiau să știe că și în baza convențiilor internaționale de la Haga, ororiile(sic!) și represaliile asupra populației civile neînarmate sunt interzise.

Considerând în plus că legea nr. 312/1945, sancționând fapte excepționale, este ea însăși o lege excepțională, care prin textele ei categorice, cel puțin în această materie, derogă de la principiul clasic al neretroactivității legii penale.

Considerând că în ceea ce privește incidentul autorității forului judecat ridicat de apărare, respingerea acestui incident s-a motivat la începutul hotărârii.

Având în vedere că apărarea a mai ridicat și incidentul prescripțiunei omorurilor săvârșite la Huedin, pe motiv că în ceea ce privește pe acuzații aceștia nu pot să fie învinuiți decât cel mult de leziuni corporale, delict care s-ar prescrie în termen de 5 ani, și ca atare n-ar mai putea deschide acțiune publică împotriva lor.

Considerând însă că faptele acuzaților, atât a le autorilor principali, cât și a le complicilor sunt calificate de legea nr. 312/1945 drept crime de războiu și că în cazul crimelor acțiunea publică se prescrie abia prin trecerea celor 15 ani, iar astfel fiind, este evident că faptele săvârșite de acuzații din Huedin nu sunt prescise.

Având în vedere că apărătorii acuzaților din Ip au mai cerut achitarea și pentru faptele că acuzații au săvârșit faptele lor sub imperiul constrângerii morale, astfel nu ar fi responsabili pentru faptele lor.

Că însă, în art. 130 din codul penal se spune explicit cine nu răspunde pentru fapta sa și care este noțiunea constrângerii morale, și anume constrângere morală există atunci când intervine o amenințare care constituie un pericol direct pentru viața, integritatea corporală și sănătatea fie a propriei sale persoane fie a unei rude sau a unei persoane de care este legat printr-o temeinică afecțiune și dacă pericolul nu putea fi înlăturat prin alte mijloace. Ori, acuzații complici ai masacrelor din Ip nu pot sustine cu temei că fapta lor a fost produsă în urma unei astfel de amenințări. Dovadă martorul Ősz Andrei, care deși n-a executat cererea criminală formulată de acuzatul locot. Vasvári Zoltán, totuși nu i s-a întâmplat nimic. Cine poate să susțină cu temei că în cazul când acești acuzați nu ar fi arătat casele românești, adică nu ar fi participat la crime, ar fi avut de suferit, ca oamenii(sic!) de origine etnică maghiară, de la armata maghiară.

Având în vedere că apărarea pentru acești acuzați de la Ip s-a mai pus pe punctul de vedere că ei [acuzații] nu răspund, întrucât au arătat casele românilor din ordin, ori în conformitate cu art. 137 cod penal, cel care săvârșește o faptă din ordinul superiorului său a legii nu răspunde pentru fapta sa, ci responsabil este superiorul care a dat ordin, în cazul când acesta a fost dat de superior, și este acoperit de lege în cazul când a procedat la ordinul legii.

Considerind că în ceea ce privește faptele săvârșite la ordinul legii și la comanda autorității legitime au existat în doctrină două teorii opuse și anume:

După teoria supunerii pasive se admite ca întodeauna organul inferior nu este responsabil de faptele comise la ordinul legii sau la comanda superiorului, ci este obligat să manifeste supuneri desăvârșite, atât legii, cât și superiorului său, fără a avea dreptul să discute sau să aprecieze legitimitatea unui ordin.

După teoria a doua, numită în doctrina română „teoria baionetelor inteligente”, inferiorul are dreptul să discute și să aprecieze chiar legalitatea formală sau materială a ordinului superiorului sau chiar inferiorul are responsabilitatea proprie pentru orice infracțiune comisă din ordin.

În fine, după teoria intermediară consfințită în textul art. 137 cod penal numai atunci nu se socotește infracțiune în fapt dacă este impus sau autorizat de lege, dacă este executat în condițiunile ei, sau dacă este ordonat de un organ competent în virtutea unui ordin de serviciu, dat din forme legale, de autoritate competentă și dacă nu are caracter vădit ilegal.

Considerând că în cazul în speță ordinul de a arăta casele românești în scop ca românii să fie împușcați, nu era dat nici în formă legală, nici de autoritate competentă, întrucât orice țaran poate să știe că nimeni nu poate fi împușcat fără nici o cercetare și fără nici o vină, și deci pentru acești acuzați cererea — căci nu poate fi numit ordin — acuzatului Vasvári Zoltán de a i se arăta casele românești pentru ca românii să fie împușcați avea un caracter vădit ilegal și ca atare nu sunt apărați de răspundere.

Văzând și dispozițiunile art. 3, alin. ultim din Decretul lege nr. 312/1945, comb. cu art. 25, pct. 1, cod penal, potrivit căruia acuzaților condamnați trebuie să li se pronunțe și pedeapsa complementară a degradării civice, precum și confiscarea întregii averi în folosul statului sub titlu de despăgubire.

Având în vedere că în ceea ce privește acuzatul Tütös Ioan, Mathe Paul, Paladi Francisc și Szabo Sofron, motivele pentru care au fost achitați s-au arătat pe larg mai sus.

Că în ceea ce privește acuzatul Farago Stefan, moșier din comuna Ip, s-a dovedit numai atât că și el a conlucrat la înființarea gărzii naționale a comunei Ip, dar nu s-a dovedit că această gardă a fost înființată cu scopul dinainte prevăzut ca să ajute la masacrarea populației comunei, astfel că din lipsă de dovezi a trebuit să fie achitat.

Că în ce privește acuzatul Fazakaș B. Paul, de asemenea s-a dovedit că atunci când a fost cu trupele maghiare în comuna Marca nu s-au întâmplat omoruri, fapt din care se deduce că nu le-a condus în acest scop. Din contra, s-a dovedit în favoarea lui, deși grupa lui de gardă națională din Ip nu era de serviciu în noaptea de 12–14 septembrie 1940, totuși s-a sculat noaptea de acasă, s-a dus pe strada lui și a împiedicat masacrarea mai multor familii românești de către echipa militară condusă de Csepei Sigismund. Astfel fiind din lipsă de dovezi și acest acuzat a trebuit să fie achitat.

Având în vedere că, în ceea ce privește pe acuzatul Körösi Iosif, de asemenea nu s-a dovedit că ar fi avut vreun rol determinant sau auxiliar în uciderea familiei preotului Bujor din Mureșeni de Câmpie, prezența lui constând în preajma locot. Csordás Grigore explicându-se prin faptul că era singurul ungur din comună care deci, era în stare să facă oficiul de traducător între locotenentul maghiar și populația de origine etnică română.

Văzând dispozițiunile art. 14, alin. ultim din legea nr. 312/1945.

Pentru aceste motive

ÎN NUMELE LEGII

HOTĂRĂȘTE

Declară vinovați pe acuzații:

- 1) Szinkovitz Zoltan, major, fost domiciliat în com. Nușfalău, jud. Sălaj, azi cu domiciliul necunoscut;
- 2) Baji Francisc, proprietar de moșie, din comuna Treznea, major, actualmente cu domiciliul necunoscut;
- 3) Vass Andrei, moșier din comuna Sucutard, jud. Someș, major, actualmente cu domiciliul în loc necunoscut;
- 4) Vass Adalbert, major, moșier în comuna Sucutard, jud. Someș, actualmente cu domiciliul necunoscut;
- 5) Locot. col. Akosi, major, comandantul Bat. 22 Grăniceri din Debrețin azi cu domiciliul necunoscut;
- 6) Sublocot. Viter (sic!) Mocsáry din Batalionul 22 Grăniceri din Debrețin, azi cu domiciliul necunoscut;
- 7) Sublocot. Koltay din Batalionul 22 Grăniceri Debrețin, comp. [a] III-a, azi cu domiciliul în loc necunoscut;
- 8) Sublocot. Szabo Zoltán, ofițer de jandarmi din Batalionul 22 Grăniceri Debrețin, azi cu domiciliul în loc necunoscut;
- 9) Stegar Gruppa Alexandru, din Batalionul 22 Grăniceri Debrețin, azi cu domiciliul în loc necunoscut;
- 10) Stegar Gruppa Anton, din Batalionul 22 Grăniceri Debrețin, azi cu domiciliul în loc necunoscut;
- 11) Serg. Bagi Mihail, din Batalionul 22 Grăniceri Debrețin, cu domiciliul în loc necunoscut;
- 12) Locot. col. Lovas, fost comandantul militar al plasei Zalău de la 8 septembrie 1940 la 25 noiembrie 1940, azi cu domiciliul în loc necunoscut;
- 13) Gáll Francisc, major, fost cu domiciliul în orașul Huedin, azi cu domiciliul în loc necunoscut;
- 14) Mihályi Alexandru, major, fost cu domiciliul în orașul Huedin, azi cu domiciliul în loc necunoscut;
- 15) Pocs Ioan, de 32 ani, născut în Huedin, fost jandarm în comuna Mirea, jud. Satu Mare, actualmente cu domiciliul în loc necunoscut;
- 16) Budai Ioan Gyepű, de 37 ani, cetățean român, născut în Huedin, azi cu domiciliul necunoscut;
- 17) Locot. Vasvári Zoltan, major, din unitatea militară maghiară care în ziua de 7 septembrie 1940 a cantonat în comuna Nușfalău, jud. Sălaj, azi cu domiciliul în loc necunoscut;

- 18) Locot. col. Lehotzki [sic!] Carol, major, fost comandant militar al plășii Șimleul Silvanici, jud. Sălaj, de la 8 septembrie la 25 noiembrie 1940, azi cu domiciliul în loc necunoscut;
- 19) Elev plut. Turesányi Tiberiu, major, din formațiunile militare de propagandă maghiară, cu domiciliul în loc necunoscut;
- 20) Szöke Alexandru, major, fost domiciliat în comuna Sîntion, jud. Bihor, azi cu domiciliul în loc necunoscut;
- 21) Locot. Pakucs, major, din Reg. 19 honvezi Nyiregyhaza, cu domiciliul în loc necunoscut;
- 22) Locot. Csordás Gergely din Regim. 19 honvezi Nyiregyhaza, major, cu domiciliul în loc necunoscut;
- 23) Kovács Francisc, major, născut în Huedin, cetățean român, azi cu domiciliul în loc necunoscut;
- 24) Ercei Francisc, de 51 ani, cetățean român, de profesiune pantofar, domiciliat în Huedin, aflat în stare de arest;
- 25) Kovács Andrei, de 39 ani, cetățean român, de profesiune plugar, domiciliat în comuna Tetiș, jud. Cluj, aflat în stare de arest;
- 26) Mathé Francisc, de 38 ani, cetățean român, de profesiune plugar, domiciliat în Huedin, aflat în stare de arest;
- 27) Kudor Ioan Luka, de 32 ani, cetățean român, dogar, domiciliat în comuna Bicalat, jud. Cluj, afla în stare de arest;
- 28) Kozma Andrei Guzi, de 31 ani, născut în comuna Bicalat, jud. Cluj, cetățean român, azi cu domiciliul în loc necunoscut;
- 29) Szekeres Ioan junior, de 39 ani, născut în comuna Bicalat, jud. Cluj, actualmente cu domiciliul în loc necunoscut;
- 30) Kudor Ștefan Hanzi, de 43 ani, cetățean român, domiciliat în Huedin, de profesiune agricultor, aflat în stare de arest;
- 31) Bartha Andrei, de 45 ani, cetățean român, domiciliat în comuna Bicalat, jud. Cluj, agricultor, aflat în stare de arest;
- 32) Derzi Francisc, de 26 ani, născut în Huedin, de profesiune pantofar, cetățean român actualmente cu domiciliul în loc necunoscut;
- 33) Ambrus Francisc junior, de 24 ani, cetățean român, născut în comuna Jebuc, jud. Cluj, actualmente cu domiciliul în loc necunoscut;
- 34) Bethlende (sic!) Francisc Gusas, de 39 ani, cetățean român, domiciliat în Huedin, de profesiune măcelar, aflat în stare de arest;
- 35) Maior de jandarmi Fekete Paul, comandantul legiunei de jandarmi de campanie (sic!) din Huedin în anul 1940, actualmente cu domiciliul în loc necunoscut;
- 36) Plut. major Polgar din Regimentul 19 honvezi Nyiregyhaza, cu domiciliul în loc necunoscut;
- 37) Szabo Ioan, de 44 ani, cetățean român, de profesiune plugar, domiciliat în comuna Nușfalău, jud. Sălaj, aflat în stare de arest;
- 38) Fábian Ioan, de 43 ani, cetățean român, de profesiune cojocar, domiciliat în comuna Nușfalău, jud. Sălaj, aflat în stare de arest;
- 39) Titkos Iosif, de 72 ani, cetățean român, fost primar al comunei Treznea, jud. Sălaj, domiciliat în orașul Zalău, str. Eminescu 126, aflat în stare de arest;
- 40) Sütő Ioan, fost locuitor în comuna Treznea, jud. Sălaj, major, azi cu domiciliul în loc necunoscut;
- 41) Varga Alexandru, de 57 ani, cetățean român, plugar, domiciliat în orașul Zalău, str. Zug 19, aflat în stare de arest;
- 42) Biro Emeric senior, de 71 ani, domiciliat în comuna Ip, cetățean român, agricultor, aflat în stare de arest;
- 43) Csepei, Alexandru, major, fost locuitor în comuna Ip, jud. Sălaj, azi cu domiciliul în loc necunoscut;
- 44) Borzási Francisc, de 54 ani, cetățean român, plugar, domiciliat în comuna Ip, jud. Sălaj, aflat în stare de arest;
- 45) Biro Emeric junior, fost locuitor în comuna Ip, jud. Sălaj, major, azi cu domiciliul în loc necunoscut;
- 46) Beres F. Sigismund, de 46 ani, cetățean român, plugar, domiciliat în comuna Ip, jud. Sălaj, aflat în stare de arest;
- 47) Kisfalusi Alexandru, de 49 ani, cetățean român, plugar, domiciliat în comuna Ip, jud. Sălaj, aflat în stare de arest;

48) Csepei Francisc, fost locuitor în comuna Ip, jud. Sălaj, major, cu domiciliul în loc necunoscut;

49) Kisfalusi Balint, fost locuitor în comuna Ip, jud. Sălaj, major, cu domiciliul în loc necunoscut;

50) Csepei Sigismund, de 58 ani, cetățean român, angajat C.F.R., domiciliat în comuna Ip, jud. Sălaj, aflat în stare de arest;

51) Beres K. Vasile, de 52 ani, cetățean român, plugar, domiciliat în comuna Ip, jud. Sălaj, aflat în stare de arest;

52) Béres Nicolae, de 52 ani, cetățean român, plugar, domiciliat în comuna Ip, jud. Sălaj, aflat în stare de arest;

53) Soos Mihail, major, fost locuitor în comuna Ip, jud. Sălaj, azi cu domiciliul în loc necunoscut;

54) Ösz Arpad, de 31 ani, cetățean român, birjar, domiciliat în Șimleul Silvaniei, jud. Sălaj, aflat în stare de arest;

55) Pincses Stefan, major, fost locuitor în comuna Ip, jud. Sălaj, actualmente cu domiciliul în loc necunoscut,

de dezastrul țării prin săvârșirea de crime de războiu, prevăzut[e] de art. 2, lit. c, din decretul lege nr. 312/1945 pentru urmărirea și sancționarea celor vinovați de dezastrul țării sau de crime de războiu, publicat în Mon. Of. nr. 94 din 24 aprilie 1945 și constatind potrivit art. 4, pct. c din legea nr. 260/1945 privitoare la extinderea legislației române din Transilvania de Nord, nulitatea de plin drept a sentinței nr. B 4239/1941 a Tribunalului Regal Maghiar din Cluj, precum și a sentințelor nr. B 1020/1941 a Tribunalului Regal Maghiar din Oradea și nr. 126/941 al Tribunalului Militar Maghiar și Corpul II Armată din Cluj,

În baza art. 3, alin. II din Legea nr. 312/1945 condamnă pe acuzații Szinkovits Zoltán, Baji Francisc, Vass Andrei, Vass Albert, loc. col. Akosi, lt. Vitéz Mocsári, sublt. Koltay, sublt. Szabo Zoltán, stegar Gruppa Alexandru, sergent Gruppa Anton, serg. Bagi Mihai, lt. col. Lovas, Gáll Francisc, Mihali Alexandru, Pocs Ioan, Budai Ioan Ghepü, locot. Vasvári Zoltán, lt. col. Lehötky Carol, elev plut. Turcsányi Tiberiu, Szöke Alexandru, locot. Pakucs, locot. Csordas la moarte;

În baza art. 3, alin II din legea nr. 312/1945 condamnă pe acuzații Kovács Francisc Csucs, Ercsei Francisc, Kovács Andrei, Máthé Francisc, Kudor Ioan Duka, Kozma Andrei Guzi și Szekeres Ioan la muncă silnică pe viață..

În baza art. 3, alin II din legea nr. 312/1945, comb. cu art 3, al. 6 din aceeași lege, comb. cu art. 121 și 123 din codul penal și cu aplicarea art. 157 din cod penal, condamnă pe acuzații:

Kudor Ștefan Hanzi la 5 (cinci) ani muncă silnică;

Bartha Andrei, Derzi Francisc și Ambrus Francisc la câte 10 (zece) ani muncă zilnică;

Bethlendi Francisc Gusás la 15 (cincisprezece) ani muncă silnică,

În baza art. 3, alin. II din legea nr. 312/1945 comb. cu art. 3, al II din aceeași lege și comb. cu art. 121 și 123 din codul penal, condamnă pe acuzații:

Maior Fekete Paul, plut. major Polgar, Sütő Ioan, Csepei Francisc, Beres K. Vasile, Ösz Árpád, și Pincses Ștefan la câte 25 (douăzeci și cinci) ani muncă silnică,

În baza acelorasi texte de lege condamnă pe acuzații:

Borzási Francisc, Biro Emeric junior, Beres P. Sigismund, Kisfalusi Balint, Csepei Sigismund și Soos Mihail la câte 20 (douăzeci) ani muncă silnică,

pe acuzații (sic!): Varga Alexandru la 10 (zece) ani muncă silnică,

iar pe acuzații: Szabo Ioan și Fabian Ioan la câte 8 (opt) ani muncă silnică;

În baza art. 3, alin. II, comb. cu alin. 6 din Legea nr. 312/1945 și comb. cu art. 121, 123 și 31 din cod penal, condamnă pe acuzatul Biro Emeric senior la 15 (cincisprezece) ani temniță grea,

iar pe acuzatul Titkos Iosif la 10 (zece) ani temniță grea,

În baza art. 3, alin. II, comb. cu art. 6 din legea 312/1945, comb. cu art. 121, 86 și 97 din cod penal, condamnă pe acuzatul Csepei Alexandru la 20 (douăzeci) ani temniță grea.

În baza art. 3 alin. II și art. 6 din legea 312/1945, comb. cu art. 121 și 122 cod penal și cu aplicarea art. 157 din codul penal, condamnă pe acuzații:

Kisfalusi Alexandru la 15 (cincisprezece) ani temniță grea,

iar pe acuzatul Béres Nicolae la 5 (cinci) ani temniță grea,

Compută ca executate din pedepsele de mai sus, la fiecare din condamnări arătate, timpul petrecut în prevenție, socotit de la data mandatului de arestare al fiecărui condamnat.

Totodată, în baza art. 3, alin. ultim din decretul lege nr. 312/945, comb. cu art. 25, pct. 1 din codul penal, condamnă pe acuzații arătați mai sus și la degradățiunea civică pe timp de 10 (zece) ani.

În același timp dispune confiscarea întregii averi a condamnaților arătați mai sus în folosul statului român cu titluri de despăgubire.

În baza art. 4, alin. 1, pct. 2 din procedura penală, achită pe acuzații :

Tôtös F. Ioan, de 49 ani, cetățean român, de profesiune plugar domiciliat în comuna Nușfalău, jud. Sălaj, aflat în stare de arest,

Máthé Paul, de 71 ani, cetățean român, fără profesiune, domiciliat în orașul Zalău, str. Eminescu 65, aflat în stare de arest ;

Palagy Francisc, de 31 ani, plugar, domiciliat în Crasna, jud. Sălaj, aflat în stare de arest ;

Szabo Iuliu Sofron, de 54 ani, agricultor domiciliat în orașul Zalău, str. Csokonay nr. 15, aflat în stare de arest ;

Farago Ștefan, major, moșier din com. Ip, jud. Sălaj, azi cu domiciliu în loc necunoscut,

Fazakas B. Paul, de 60 ani, cetățean român, domiciliat în comuna Ip, jud. Sălaj, agricultor, aflat în stare de arest

și Körösi Iosif, de 65 ani, fost primar al comunei Mureșenii de Cîmpie, jud. Cluj, cetățean român, aflat în stare de arest,

de sub acuza ridicată contra lor pentru dezastrul țării, săvîrșit prin crimă de războiu prev. de art. 2, lit. e din legea nr. 312/945 pentru urmărirea și sancționarea celor vinovați de dezastrul țării sau crimei de războiu.

Dispune punerea imediată în libertate a acuzaților achitați, aflați în stare de arest. Prezentă hotărîre se va executa de Parchetul de pe lângă Tribunalul Cluj, potrivit art. 4, alin. ultim din legea nr. 312/945.

Cu drept de recurs oral imediat după pronunțare.

Dată și pronunțată în ședința publică la Tribunalul Poporului din Cluj, azi 13 martie 1946.

Președinte

ss. dr. Nicolae Matei

Judecători ai poporului

ss. Bojan Pavel

ss. Belovai Stefan

ss. Szatmári Alexandru

ss. Dan Gheorghe

ss. Albu Vasile

ss. Meseșan Augustin

Asesori :

ss. dr. Nerva Hărăguș

Grefier,

ss. Gavril Stanca

Pt. conformitate

p. Primgrefier

ss. indescifrabil

L.S.

**THE TRIAL OF WAR CRIMINALS FROM TREZNEA, ZALĂU, HUEDIN,
MUREȘENII DE CÂMPIE AND OTHER LOCALITIES FROM SĂLAJ. THE
SENTENCE OF THE PEOPLE'S COURT FROM CLUJ ON THE 13th OF MARCH 1946**

(Summary)

On the model of the Nurenberg International Court for War criminals there were trials of the war criminals in several countries affected by the war. In some countries the trials were very well prepared, of long standing and had serious implications in the after war life of society. In some other countries they were only formal, ended up in a hurry, without

a sound preparation, constituting opportunities for the new governors to settle accounts with the opposition and the criminals were not followed till the end.

There have been a lot of writings about the massacre perpetrated by the Hungarian occupation army in the North of Transilvania in september 1940, but they have been confusing, with contradictory dates, names and terms, relying mostly on recollections, personal testimonies, heterogenous documents and even historical speculations. The bill of indictment, the documentation in this sense has been never published.

The author presents now, completely, for the first time, the documents remitted by the People's Court from Cluj in March 1946 and the sentence given on the 13th of March 1946.

Confronting these documents with the data from the reference historical literature concerning these events one can form a more realistic image about the things that had happened. At the same time the author points out that there have also remained unelucidated things, too.